

Achter elke
kaas zit een
verhaal

Eenzaam? Je bent
niet alleen

Zijn we al aardig
voorbereid op
natuurbranden?

Hoofredactie

Ria Dubbeldam (GAW)

Redactie

Tim Duchateau, Sem Stroop,
Els Themmen, Eric Versluijs

Ledenadministratie

VVA Aristaeus
Postbus 350, 6880 AJ Velp
T 06-30655851
E els.themmen@hvhl.nl
www.vva-aristaeus.nl

Advertentieverkoop

Medialijn bv, Rebecca de Winter
T 0314-763735
E r.dewinter@medialijn.nl

Opzeggen lidmaatschap

Schriftelijk voor 1 december 2026.

Copyrights

Het auteursrecht berust bij de uitgever en de
auteurs. Overname van artikelen wordt
gewaardeerd, mits voorzien van een deugdelijke
bronvermelding.

Aansprakelijkheid

De uitgever en auteurs streven naar juistheid van
de informatie. De uitgever en auteurs aanvaarden
geen aansprakelijkheid voor schade die het gevolg
is van handelingen gebaseerd op onze informatie.

Bestuur VVA Aristaeus

Voorzitter / Erwin van den Berg a.i.,
erwin@vva-aristaeus.nl
Penningmeester / Michel Tol,
michel@vva-aristaeus.nl
Secretaris / Sybren Visser
Algemene bestuurslid / Jaco Hendriksen

Druk / Senefelder Misset B.V.

Vormgeving / GAW ontwerp+communicatie,
Wageningen

Oplage / 3.500

Coverfoto / Lena Ettema voor haar kaaswinkel,
foto Laura Hospes

ISSN 1879-422X

Verbinding leggen met studenten- en studieverenigingen

Beste lezer, beste alumnus of student,

Voor deze editie heb ik de eer om het voorwoord te schrijven. Een mooie gelegenheid om mijzelf als vrijwilliger voor VVA Aristaeus voor te stellen.

Toen ik in 2018 bij Hogeschool Van Hall Larenstein in Velp ging studeren, wist ik al anderhalf jaar precies welke opleiding ik wilde gaan doen: Management van de Leefomgeving. Juist de combinatie van de 'zachte' en de 'harde' kant van de ruimtelijke ordening sprak mij enorm aan. Hoewel ik in mijn eerste jaar nog overwoog om over te stappen naar Land- en Watermanagement – om meer te doen met mijn aanleg voor bètavakken – bleef ik bij Management van de Leefomgeving. De focus op communicatie hield mij enthousiast. Hierin heb ik me vervolgens gespecialiseerd door de minor Communication for Change bij Wageningen UR te volgen. Ik rondde mijn studie af met een onderzoek naar hoe overtuigende communicatie ingezet kan worden bij het activeren van de jongere generatie. Inmiddels zet ik deze kennis in bij mijn werk als omgevingsmanager bij NB2N, een ingenieursbureau voor de buitenruimte.

Pas na mijn afstuderen kwam ik in aanraking met alumnivereniging VVA Aristaeus. Daarvoor wist ik (helaas) niet van haar bestaan. Dat de vereniging er ook is voor studenten en dat die gratis lid kunnen worden, was mij dus onbekend. Toen ik hoorde dat de alumnivereniging meer in contact wil komen met studenten, besloot ik in actie te komen. Sinds september '25 zet ik me in als vrijwilliger om de verbinding te leggen tussen VVA Aristaeus en de Velpse studenten- en studieverenigingen. Mooi om ook op die manier met communicatie bezig te zijn.

Inmiddels hebben er al een aantal mooie gesprekken tussen de VVA Aristaeus en de Velpse studenten- en studieverenigingen plaatsgevonden. Studenten weten de alumnivereniging soms nog alleen te vinden door de smoothies tijdens de open dagen en door hun zwerftocht over de Carrièremarkt (waarvan overigens velen zich niet realiseren dat VVA Aristaeus die organiseert). Als het aan mij ligt, komt daar snel verandering in. Met mooie, nieuwe samenwerkingen in het vooruitzicht maken we het gat tussen studenten, VVA Aristaeus en het werkveld stap voor stap kleiner.

Veel leesplezier en een fijne zomer toegewenst,
Meike Verbrugge

INHOUD • 2 • 2026

6 Kleine walvisachtigen: een passie voor het leven

In mei spoelde een witsnuitdolfijn aan. SOS Dolfijn was snel ter plaatse en bracht het dier naar hun opvangcentrum. 'Helaas is hij gestorven', reageert Dominic Dijkstra.

10 'De herstelkracht van de natuur is gigantisch'

Als de leefomgeving gezond is, komt het vanzelf ook goed met de herten, betogen Gerrit Jan Spek en Bas Worm. Dat vraagt samenwerking van beleidsmakers, beheerders en boeren.

16 'Elke kaas is anders, achter elke kaas zit een bijzonder verhaal'

Eigenlijk vond ze kaas gewoon 'vies', maar nu runt Lena Ettema een kaaswinkel in het gezelligste straatje van Wageningen.

18 Eenzaam? Je bent niet alleen

Om eenzaamheid uit de taboesfeer te halen en anderen een hart onder de riem te steken, vertelt Tim Duchateau zijn verhaal. 'Een oplossing kan binnen handbereik zijn.'

19 Carrière Koen van de Ven

Voor zijn afstuderen ging Koen van de Ven werken bij Infrasoil in Veenendaal. Dat hij geen afgeronde opleiding Tuin- en Landschapsinrichting heeft, is gelukkig geen probleem.

20 Stelling: 'We zijn al aardig voorbereid op natuurbranden'

Sinds een aantal jaren wordt er al van alles gedaan om natuurbranden te voorkomen dan wel te beheersen. Gaat het snel genoeg en is het genoeg?

25 Column: Onze alumnus in Noorwegen

Na vier jaar PhD-onderzoek mag Erik zich dr. Versluijs in toegepaste ecologie en biotechnologie noemen. De zoektocht naar een onderzoeksaan is begonnen.

28 Lectoraat in beeld: Biodiversiteit in het landelijk gebied

Biodiversiteit in het landelijk gebied gaat over flora en fauna én over boeren die van hun grond leven. Dit snijvlak van ecologie en economie vindt Martijn van der Heide razend interessant.

En verder: VVA-A nieuws en advertorials

Integraal systeem melkveehouderij belooft 70 procent ammoniakemissie

De agrarische sector staat voor de uitdaging de stikstofemissie verder terug te dringen. Daar wordt op allerlei manieren aan gewerkt. Op 20 februari verdiepten leden van VVA Aristaeus zich tijdens een excursie in het Blue Label-systeem. Het is een uitvinding voor de melkveehouderij waarvoor Oostbeton de vertegenwoordiging en productie uitvoert.

Om het Blue Label-systeem met eigen ogen te zien, ging de reis naar melkveehouder Nico van de Brake in het Noord-Veluwse Oosterwolde, waar een deel van het systeem naar grote tevredenheid draait. René Orriens, mede-eigenaar van Oostbeton, legt uit dat het volledige systeem uit drie onderdelen bestaat, maar dat tot nog toe alleen deel één, de emissiearme vloer, bij melkveehouders wordt aangelegd. Voor de twee andere onderdelen – een stripper waarmee urine wordt omgezet in een vloeibare kunstmestvervanger (renure) en compostering – komt hopelijk een pilot.

Snelle scheiding

De emissiearme vloer onderscheidt zich door de snelheid waarmee de urine van de vaste mest wordt gescheiden. Hoe sneller dat gebeurt, hoe lager de stikstofemissie. De urine wordt naar gootjes geleid en belandt in een goot onder de vloer. De vaste mest wordt met een schuif afgeschoven. Orriens: 'De snelle scheiding verlaagt de ammoniakemissie naar 4 tot 5 kilo per dierplaats. Bij een standaardvloer is dat 12 à 13 kilo. Wat ook prettig is, is dat de emissiearme vloer lijkt op de bekende roostervloer, waar melkveehouders al dertig jaar mee werken. Ons systeem is er makkelijk in aan te leggen. Er komt geen computertechniek bij kijken, de onderhoudskosten zijn laag en het kost weinig energie.'

Blue Label bevindt zich nog in een proefstadium in tegenstelling tot al goedgekeurde emissiearme systemen Lelyphere en Koetoilet. Oostbeton hoopt snel aan dit lijstje te worden toegevoegd. 'Bij Van de Brake zijn de metingen daarvoor uitgevoerd, maar we moeten bij in totaal vier proefstallen goede resultaten kunnen aantonen.

Leden van VVA Aristaeus verdiepen zich in het Blue Label-systeem.

Overigens mogen we van de provincie Noord-Brabant via het innovatieve spoor al wel onze vloer bij Brabantse boeren aanleggen.'

Pilot

Voor een pilot van de twee andere onderdelen – renureproductie en de compostering – voor een nog hogere stikstofreductie, is Oostbeton in gesprek met de provincie Gelderland. 'We verkrijgen renure door met een vacuümsysteem de ammoniak uit de urine te zuigen. Dat werkt veel energiezuiniger dan bij andere typen strippers. We voegen vervolgens een zuur toe om vloeibare kunstmest te maken.' Bij onderdeel drie gaat de vaste mest drie tot vier dagen in een gesloten composteertrommel. Eventueel vrijkomende ammoniak wordt afgevangen. 'Zo ontstaat er ammoniakvrije compost.

Heel belangrijk, want als je gewone compost op het land brengt, komt er toch weer ammoniak vrij.'

Goede aanpak

Daarmee raakt Orriens een belangrijk punt. 'In de vergunningverlening wordt alleen naar de emissie in de stal gekeken. Daar stoot een koe 13 kilo ammoniak uit. Maar breng je drijfmest op het land, dan komt er nog eens 13 kilo vrij. Past een boer ook kunstmest toe, dan komt er nog eens een kilo of 4 bij. Je zit zo op 30 kilo. Pas je alle drie de onderdelen van Blue Label toe, wat we bij Van de Brake willen gaan doen, dan breng je de totale emissie terug naar 8,5 kilo. Dan pak je de stikstof goed aan.'

TEKST RIA DUBBELDAM
FOTO ELS THEMEN

Start tweejarige praktische opleiding Bos- en Natuurbeheer

Hogeschool Van Hall Larenstein start in september in Velp met een nieuwe tweejarige hbo-opleiding Bos- en Natuurbeheer. De voltijdse associate degree speelt in op de groeiende vraag naar praktisch opgeleide bos- en natuurbeheerders.

Studenten worden opgeleid tot allround hbo'ers op het snijvlak van beleid en uitvoering. Afgestudeerden zullen beschikken over ecologische basiskennis en in staat zijn om veldgegevens te analyseren en te vertalen naar adviezen en beheermaatregelen.

In de eerste fase verdiepen studenten zich in landschapsbeschrijving, ecologische processen en de verschillende waarden van natuur. In de tweede fase ligt de nadruk op de praktijk. Studenten ontwerpen een nieuw bos- of natuurgebied, geven ecologisch advies op basis van veldonderzoek en stellen beheerplannen op, inclusief werkinstructies, planning en begroting. Communicatie met opdrachtgevers en andere stakeholders vormt een expliciet onderdeel van het onderwijs.

Kenmerkend voor de associate degree is de nauwe samenwerking met het werkveld. De opleiding is ontwikkeld met input uit de sector en bereidt studenten voor op functies in duurzaam beheer en inrichting van bos- en natuurgebieden.

YEP helpt je op weg naar internationale loopbaan

Net afgestudeerd en op zoek naar een internationale baan? Denk eens aan YEP Programmes. YEP helpt jonge professionals wereldwijd om expertise op te bouwen in de water- en agrofoodsector. Er zijn ook vacatures voor Nederlandse kandidaten. Via internationale functies bij Nederlandse organisaties in opkomende markten zet je de eerste stap naar een internationale loopbaan. Met gerichte trainingen, persoonlijke coaching en online cursussen versterk je je professionele en leiderschapsvaardigheden, terwijl je actief bijdraagt aan de Sustainable Development Goals (SDG's) zoals die zijn geformuleerd door de Verenigde Naties. Benieuwd of dit bij jou past? Doe de zelftest op de website www.yepprogrammes.com en ontdek of jij aan de belangrijkste criteria voldoet!

Jetten bezoekt HVHL-onderzoek koraalherstel op Saba

Tijdens zijn bezoek aan het Caribisch gebied heeft minister-president Rob Jetten kennisgemaakt met het mariene onderzoek van Hogeschool Van Hall Larenstein op Saba. Bij het Saba Research Center zag hij hoe onderzoekers en lokale partners samenwerken aan het herstel van kwetsbare koraalriffen.

Alwin Hylkema van het associate lectoraat Coastal Ecosystem Restoration vertelde hoe dit onderzoekscentrum inspeelt op de groeiende behoefte aan toegepast marien onderzoek. Verschillende soorten grazers worden ingezet, onder meer witte zee-egels, voor het herstel van de koraalriffen. Ze spelen een belangrijke rol in het onder controle houden van algen. Zo ja, dan krijgen koralen meer ruimte om te groeien.

Onderzoeker Roselle Spaargaren vertelde over het werk met witte zee-egels, waarvan inmiddels honderdduizenden zee-egellarven tegelijk gekweekt kunnen worden. De zee-egels zijn inmiddels uitgezet. Nu is het afwachten of ze algen terug weten te dringen en de groei van jong koraal kunnen stimuleren.

VVA-A agenda

Kijk op www.vva-aristaeus.nl/agenda voor het actuele overzicht en opgave.

3 juli, 12.00-eindtijd volgt
Excursie Arie Blok Diervoeding in Woerden

7 oktober, 10.00-15.00
Carrièredag Leeuwarden met aansluitend netwerkborrel

9 oktober, informatie volgt
Algemene Ledenvergadering

datum volgt
Excursie aanleg & onderhoud groen, o.a. bij Universiteit Twente i.s.m. Krinkels
HVHL-alumni Ricardo Riesthuis en Erwin Rhebergen

Dominic tijdens zijn stage, veertien jaar geleden. Vooral de eerste periode zijn de dieren meestal te verzwakt om zelfstandig te zwemmen. Ze moeten 24 uur per dag ondersteund worden om niet te verdrinken.

Kleine walvisachtigen: een passie voor het leven

In februari kreeg SOS Dolfijn een melding over een beloega – een witte dolfijn – die voor de Nederlandse kust zwom. Op 4 mei spoelde een levende witsnuitdolfijn aan op het strand van Egmond aan Zee. SOS Dolfijn was snel ter plaatse en bracht het dier naar hun opvangcentrum in Anna Paulowna. Daar is het medisch onderzocht en verzorgd. ‘Helaas is hij gestorven’, reageert Dominic Dijkstra, die een van de verzorgers was.

Jelte Krijnsen zit in het laatste jaar van Wat begon als een stage voor de opleiding Diergezondheidszorg van Hogeschool Van Hall Larenstein, alweer veertien jaar geleden, werd een passie voor het leven. De eerste keer dat Dominic een bruinvis mocht ondersteunen, zal hij nooit vergeten. SOS Dolfijn veranderde zijn leven. Hij werd na zijn stage vrijwilliger en sinds 2022 is hij ook parttime medewerker dierzorg. Al woont hij in Zutphen, de lange reistijd naar Anna Paulowna in de kop van Noord-Holland houdt hem niet tegen. Interesse in natuur, ecologie en biologie heeft hij van huis uit meegekregen. Dominic groeide op in het Veluwe

Putten op een hobbyboerderij. ‘Het was één grote beestenbende’, zegt hij lachend over de vele dieren die ze hadden. Specifieke interesse in zeezoogdieren had hij destijds niet, maar een stage bij SOS Dolfijn, toentertijd nog gehuisvest op het Dolfinarium, kwam goed uit: de afstand Putten-Harderwijk was heel wat korter dan zijn dagelijkse gang naar school in Leeuwarden.

Vooral bruinvissen

Zijn stage begin 2014 bij het opvangcentrum voor aangespoelde dolfijnen, walvissen en vooral bruinvissen was intensief. ‘In het strandingsseizoen

Dominic probeert elk stukje vrije tijd voor SOS Dolfijn beschikbaar te zijn.

werden meer bruinvissen gebracht dan normaal. Vijf dieren tegelijkertijd betekende aanpoten voor het team van tachtig tot negentig vrijwilligers. Vooral de eerste periode zijn de dieren meestal te verzwakt om zelfstandig te zwemmen. Ze moeten 24 uur per dag ondersteund worden om niet te verdrinken. Ook de verzorging kost veel tijd. Dat was nu ook het geval voor de witsnuitdolfijn.’

Bestaat er een minder intensieve methode om de dieren te ondersteunen? Met een hangmat bijvoorbeeld? ‘Dan kan’, reageert Dominic, ‘maar dat doen we alleen als we te weinig mensen hebben. Als we zelf meelopen en ondersteunen is dat rustgevender voor de dieren en we kunnen ze dan veel beter in de gaten houden: hoe is de ademhaling, heeft het dier last van krampen en hoe beweegt hij zich? Alles wat we zien, horen en voelen noteren we in het individuele dierdossier. Daaruit kunnen we herleiden hoe het met elk dier gaat. Het is heel bijzonder dat we nu een witsnuitdolfijn hadden. Meestal leven ze niet meer als ze aanspoelen. De laatste keer dat er een levend dier naar de opvang kwam was in 2011, dus voor mijn stagetijd.’

Moeilijke keuzes

Rond 65 tot 70 procent van de opgevangen dieren gaat na een hersteltraject van vier tot vijf maanden terug naar zee. Niet alle dieren redden het. ‘Soms denk je dat het de goede kant opgaat en dan gaat het toch nog mis.’ Dat was in dit geval met Albi, de witsnuitdolfijn, net zo. In de ochtend van de dag van zijn overlijden begon hij steeds beter zelfstandig te zwemmen, maar aan het einde van de middag ging zijn toestand erg snel achteruit. Kort daarna overleed hij.

De oorzaken dat dieren aanspoelen lopen uiteen van maag-darmproblemen of longwormen tot verwondingen door aanvallen van grijze zeehonden. Veelal is er sprake van algehele verzwakking en dé oorzaak is niet altijd te herleiden. ‘Door minder te eten verliezen ze kracht. Met name in perioden met onstuimig weer en aanlandige wind spoelen ze aan. Vaak zien we heel magere jongen, die in juni-juli bij het moederdier zijn weggegaan, maar nog

Witsnuitdolfijn Albi spoelde op 4 mei aan en kreeg landelijk media-aandacht. Dominic Dijkstra was een van zijn verzorgers.

niet zo goed op eigen benen kunnen staan. Als zo’n dier binnenkomt staan we voor de moeilijke keuze: wel of niet behandelen? Er moet een reële kans zijn dat een dier terug kan naar de natuur. Als het te jong is en nog niet voldoende van het moederdier heeft geleerd om zelfstandig te leven, dan moeten we ons niet laten verleiden tot een intensief behandeltraject. We zullen, hoe moeilijk dat ook is, het dier moeten euthanaseren.’

Meer dan opvang

In de loop van de jaren heeft SOS Dolfijn zich flink ontwikkeld. Naast het geven van advies en noodhulp richt de stichting zich op natuurbescherming via onderzoek, educatie en maatschappelijke acties. Dominic ontwikkelde zich mee. Inmiddels heeft hij veel facetten van SOS Dolfijn meegemaakt: van aangespoelde dieren ophalen, verzorging in de opvang tot weer uitzetten in zee. Kennis overdragen vindt hij ook erg leuk om te doen. ‘Ik ben veel naar scholen en evenementen geweest, maar sinds we begin 2017 een mooie plek hebben in Dierenpark Hoenderdaell in Anna Paulowna proberen we mensen zoveel mogelijk naar ons toe te halen. Bezoekers kunnen zien hoe we de dieren behandelen; we geven als het ware een kijkje in de keuken. En

speciale educatievrijwilligers geven rondleidingen. De educatietak hebben we in 2024-2025 uitgebreid met een Waddenbeleving: de Wadden in het klein, om het leefgebied van walvisachtigen te laten zien.’

De verhuizing van Harderwijk naar Anna Paulowna had meerdere redenen. SOS Dolfijn was niet goed zichtbaar en wilde uit de schaduw van het Dolfinarium treden. Bovendien waren de faciliteiten in Harderwijk verouderd. Hoenderdaell paste perfect. ‘Het dierenpark richt zich op de opvang van wilde dieren, ook Stichting Leeuw voor grote katachtigen is er gevestigd. Hun insteek geeft ons de mogelijkheid om naamsbekendheid op te bouwen. Bovendien zitten we nu veel dichterbij de Wadden, een van de leefgebieden van bruinvissen waar we herstelde dieren kunnen terugzetten.’

Zenderen

Het onderzoek bij SOS Dolfijn richt zich vooral op bruinvissen. ‘Ze hebben een aardig verborgen leven. Ze zijn schuw en lastig te onderzoeken’, weet Dominic. ‘Bruinvissen zijn snel gestrest en kunnen heftig reageren op onbekende handelingen. Onderzoek kan dus niet bij elk dier, het dier moet het wel toelaten.’ In de zomer van 2024 is voor het eerst een bruinvis gezenderd, een vrouwtje. Het dier is teruggezet en SOS Dolfijn

volgt sindsdien de conditie van de bruinvis en waar ze zich ophoudt. De satellietzender heeft inmiddels zijn werk gedaan. Hij was met een oplosbare verbinding vastgemaakt in de rugvin van de bruinvis en is er na verloop van tijd afgevallen. De komende jaren hoopt SOS Dolfijn meer dieren te kunnen zenderen om zo echt meer te weten te komen over het leven van bruinvissen.

Ondertussen blijft Dominic heen en weer pendelen tussen Zutphen waar hij woont en fulltime bij Qlip werkt als beoordelaar van keurmerken van melkveebedrijven en Anna Paulowna om elk stukje vrije tijd voor SOS Dolfijn beschikbaar te zijn voor de dieren in de opvang. Als het enigszins kan, staat hij paraat voor het rescuesteam bij strandingen. Vooral tijdens het strandingsseizoen probeert hij alle weekenden volledig inzetbaar te zijn. 'Dan is het alle hens aan dek. Dat betekent zeven dagen per week werken en ook nacht-

De conditie van dolfijn Djay-Lynn wordt gecontroleerd.

diensten draaien. Pittig misschien, maar voor zo'n grote passie heb je alles over.'

TEKST RIA DUBBELDAM, FOTO'S SOS DOLFIJN

Neem eens een kijkje bij SOS Dolfijn in Dierenpark Hoenderdaell in Anna Paulowna. Of word vrijwilliger of donateur. Kijk voor meer informatie op www.sosdolfijn.nl en hoenderdaell.nl

Werken bij Eelerwoude?

Bekijk onze vacatures

Check werkenbijeelerwoude.nl of scan:

Op weg naar 100% natuurinclusief ➔

Als (young) professional de buitenruimte van het Rijk van binnenuit ontdekken?

Werken bij het Rijksvastgoedbedrijf is werken voor Nederland

werkenvoornederland.nl/rvb

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Nationaal Militair Museum

Geef jouw carrière een groene toekomst

Wil jij werk doen dat er écht toe doet? Bij de Koninklijke Ginkel Groep werk je al mee aan één duidelijke missie: Nederland vergroenen, nu en in de toekomst.

Wij zijn nog op zoek naar projectadviseurs, calculators en projectvoorbereiders die willen bijdragen aan duurzame en innovatieve groenprojecten.

Klaar om jouw groene carrière te starten? Ontdek de mogelijkheden bij de Koninklijke Ginkel Groep. Ga naar ginkelgroep.nl/werken-bij

ginkelgroep.nl

Familiebedrijf sinds 1903

TOEKOMSTBESTENDIG EN KLIMAATROBUST

Vacature Boomtechnisch onderzoek en advies

Heb jij ook de ambitie om Nederland te vergroenen?

Dan is Tree-o-logic misschien wel de volgende stap voor jou! Neem contact met ons op om de mogelijkheden te bespreken.

tree-o-logic

Adviseur voor

OVERHEID | BOUW EN INFRA | CULTUREEL ERFGOED | RECREATIE EN PARKEN
MAATSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN | OPENBAAR BESTUUR EN RECHTSPRAAK

Volg ons op
LinkedIn

‘De herstelkracht van de natuur is gigantisch’

INTERVIEW

Het edelhert en het damhart zijn iconen van de Veluwe. Dat zullen Gerrit Jan Spek en Bas Worm ondersteunen. Toch staat in het *Koersdocument 2025-2050 - Gezonde herten in gezonde leefgebieden*, dat ze samen met Rik Schoon en Rob Borst voor Vereniging het Edelhert opstelden, niet eens zoveel over deze dieren. Ze leggen de nadruk op hun leefgebied. Want daar is veel mee mis. Als de leefomgeving gezond is, komt het vanzelf goed met de herten. Daarvoor moeten beleidsmakers, beheerders en boeren over de eigen denkkaders en grenzen heen stappen en meer gaan samenwerken.

Gerrit Jan Spek, Bas Worm, Rik Schoon en Rob Borst; alle vier hebben ze bij Hogeschool Van Hall Larenstein gestudeerd. Toch kwamen ze elkaar niet echt tegen. Daarvoor verschillen hun leeftijden te sterk, maar het scheidt wel een band voor hun inzet voor Vereniging het Edelhert. Voor dit interview spreken we Gerrit Jan en Bas. Een korte introductie.

Bas is opgegroeid in de Achterhoek in een groot gezin. Op vakantie gaan zat er niet in. Maar hij kon wel op de Veluwe logeren, bij een oom die grofwildkenner en jachttopzichter was. De jonge Bas ging mee op pad en vond het fantastisch. Als jochie ging hij al mee naar bestuursvergaderingen van Vereniging het Edelhert en op zijn vijftiende kon hij lid worden. Over zijn keuze voor een opleiding bestond geen twijfel: naar Velp om bosopzichter te worden. ‘Toch is het iets anders verlopen. Overdag ben ik strategisch adviseur watersystemen bij waterschap Vechtstromen en ’s avonds houd ik me met beesten bezig. Bij Het Edelhert heb ik lang in het bestuur gezeten en nog altijd ben ik adviseur.’

Gerrit Jan is geboren en getogen midden op de Veluwe, en woont er nog altijd. Bij zijn ouders thuis las hij al het blad *Het Edelhert*. Hij werd lid van de vereniging en is nu lid voor het leven. In zijn werkzame leven specialiseerde hij zich in grote wilde hoefdieren. Samen met Rik vormt hij Natuurlijk Fauna advies. Gaandeweg is Gerrit Jan holistisch gaan denken. ‘Er zijn veranderingen in mezelf gekomen, waardoor ik de samenhang in de natuur beter ben gaan begrijpen.’ Dat lees je ook duidelijk in het nieuwe koersdocument voor de Vereniging het Edelhert waarvan hij eerste auteur is. De verschuiving van de focus van de vereniging naar leefgebieden in plaats van de dieren an sich is daadwerkelijk een koerswijziging.

McDonalds

De boodschap van de auteurs is helder: een gezond ecosysteem begint bij de aanwezigheid en groei van alle inheemse plantensoorten die in een landschap thuishoren. Dat dat bijvoorbeeld op de Veluwe niet het geval is, komt door eeuwenlange overexploitatie door de mens, die het landschap uitputte voor industrie, landbouw en bosbouw. ‘Met de beperkte plantensoorten die over zijn, “snacken” edelherten en andere planteneters elke dag bij McDonalds: het vult de maag,

maar de dieren krijgen te weinig essentiële vitamines en mineralen binnen.’

Bas: ‘Tijdens het opstellen van het koersdocument zijn we gaan inzien dat alles met alles samenhangt. Om de problemen in de natuur, zoals verzuring, verdroging, versnippering en andere v’s, aan te pakken en natuurherstel te bewerkstelligen is een integrale aanpak nodig. De basis voor gezonde hertenpopulaties zijn gezonde leefgebieden. Maar wat is een gezond leefgebied en hoe krijg je dat? Door dit soort vragen te onderzoeken, ontstonden nieuwe inzichten.’ Het koersdocument beschrijft dat het essentieel is om de natuurlijke plantensuccessie een zetje te geven. Neemt de groei eenmaal exponentieel toe, dan is het natuurlijke proces bijna niet meer te stoppen. Zo kan de natuur zichzelf herstellen en alle natuurlijke kapitaal weer opbouwen. Gerrit Jan: ‘Zo’n aanpak voor gezonde leefgebieden geldt niet alleen voor het edelhert of het damhart. Je kunt hert ook vervangen door das, vos of havik; het geldt voor alle soorten, ook voor de mens. Onze geschetste aanpak is universeel en functioneert overal.’

Koningsheide

Om een indruk te krijgen hoe snel een natuurgebied zich kan herstellen, spreken we af bij de Koningsheide ten noorden van Arnhem. In dit boslandschap is iets bijzonders aan de hand. Wat een dichtheid aan verschillende planten, bomen en struiken op elke vierkante meter! Spek wijst de ene na de andere soort aan: ‘Kijk, kardinaalsmuts, een soort die op de Veluwe thuishoort, maar je elders nauwelijks ziet door hun beperkte voorkomen en hun aantrekkelijkheid als voedsel. Ze komen niet tot bloei en niet in de fase van exponentiële groei. Dit geldt voor héél véél soorten. De lijst van soorten die niet uit de koloniatiefase kunnen komen, is schokkend lang.’ Soortenarme bossen vinden we tegenwoordig normaal. Maar op de Koningsheide staat ratelpopulier, ruwe en zachte berk. Ook klimop, kamperfoelie, vuilboom, lijsterbes, linde, eik, framboos, roos en ga zo maar door. Kennelijk beconcurreren ze elkaar niet. ‘De soorten helpen elkaar en vullen elkaar aan’, zegt Spek. ‘Elke soort heeft een eigen functie in het ecosysteem en een eigen combinatie van bacteriën en schimmels om zich heen. Maar zijn er gaten in de plantenwereld,

‘Plantensoorten helpen elkaar en vullen elkaar aan’

Gerrit Jan Spek

Opleiding:
Hogere Bosbouw en
Cultuurtechnische School
(HBCS), 1983

Carrière:
1996-2014 eigenaar Spek
Fauna-Advies
2007-2017 mede-eigenaar
NatuurNetwerk BV
2014-2017 mede-eigenaar
Natuurlijk! Fauna-Advies BV
2017-heden mede-eigenaar
Natuurlijk Fauna-Advies Mts
Practioner ECOintention, 2021
Bestuurslid en adviseur
Vereniging het Edelhert

Bas Worm

Opleiding:
Land en Watermanagement,
IAHL (HBCS), 1992
Integraal Waterbeheer &
Dierecologie, Wageningen
Universiteit & Research, 1995

Carrière:
Adviseur integraal
waterbeheer/ecohydrologie,
Tauw, 1994-1999
Beleidsmedewerker,
Waterschap Regge en Dinkel,
1999-2013
Strategisch adviseur
watersysteem/keten,
Waterschap Vechtstromen,
sinds 2014
Bestuurslid Vereniging het
Edelhert, sinds 2004

dan zijn er ook gaten in de bacterie- en schimmelwe-
reld en hierdoor ook in de mineralen- en sporenwereld.
Dan is het ecosysteem incompleet en dus niet gezond.'

Dieren in balans

Vijftien jaar natuurvolgend bosbeheer op de Konings-
heide begint vruchten af te werpen; ook letterlijk. Hoe
krijgt de beheerder, Bart Castelein (eveneens Laren-
steiner), dat voor elkaar? Allereerst door het aantal
dieren in balans te brengen met de draagkracht van
het gebied. Bas: 'Herten eten, poepen en verspreiden
zaden. In principe is dat goed voor het ecosysteem,
maar bij "te veel" dieren ontstaat overbegrazing en
vermindert de gezondheid van de dieren en het
systeem. Dus moet je het aantal dieren beheren. Maar
je kunt het gebied ook helpen door het terrein te
vergroten: verplaats of, nog beter, verwijder de
rasters. Op de Koningsheide en aangrenzende
terreinen is dat gebeurd, waardoor herten een veel
groter leefgebied tot hun beschikking hebben en
onbeperkt hun maag kunnen vullen zonder dat de
natuur eronder lijdt.' Gerrit Jan: 'En door het gevari-
eerde menu krijgen ze alle voedingsstoffen binnen die
ze nodig hebben. Het devies luidt net als bij de mens:
eet gevarieerd.'

De Koningsheide is weliswaar een piepjong bos, maar
laat nu al soorten zien die wij koppelen aan oude
bosgroeiplaatsen zoals veelbloemige salomonszegel,
dalkruid en bosanemoon. Omgewaaiide grove dennen
verhogen de structuur en blijven liggen, bosranden
worden gevarieerder gemaakt door bomen in de rand
naar binnen en naar buiten te trekken. Zo worden
voorwaarden geschapen voor de ontwikkeling van
een structuur- en soortenrijk boslandschap met alle
inheemse planten- en diersoorten. Bart: 'Soorten die
op eigen kracht niet makkelijk terugkeren, zoals wilde
roos of taxus, zijn bescheiden aangeplant en worden
de eerste jaren beschermd tegen vraat. Om de variatie
in structuur en licht te stimuleren worden eenvormige
dennenopstanden gedund en het meeste hout wordt
achtergelaten. Dat is hier nog niet zo lang geleden
gedaan, maar je ziet meteen hoe boskruiden en
klimplanten ervan profiteren.'

Halfopen boslandschap

Wandelend door het dichte, jonge bos filosoferen
beiden over het ideale boslandschap voor het
edelhert. Dat is een halfopen boslandschap. Daar lijkt
dit bos toch niet op? Gerrit Jan legt uit wat hij bedoelt
met halfopen: bos afgewisseld met heide, natuurlijk
grasland en geleidelijke overgangen. Dat ontstaat
wanneer het aantal planteneters in balans is met de
draagkracht van het gebied. Even later blijkt de
Koningsheide toch zo'n halfopen boslandschap te zijn:
het bos opent zich en geeft zicht op graslandjes en
heideveldjes.

Dit soort halfopen landschappen kan op veel meer
plekken ontstaan wanneer de dieren grotere leefge-
bieden krijgen. De naar schatting 1.500 edelherten op
de Veluwe (voorjaarsstand) stuiten echter op allerlei

rasters langs (snel)wegen en om recreatie- en
natuurterreinen. Bas: 'Wolven en konijnen kunnen
overal rondlopen, reeën zitten overal, maar herten
sluiten we op. Dat moeten we omdraaien: laat herten
in principe overal komen, behalve op plekken waar ze
echt ongewenst zijn, zoals bij snelwegen, spoorlijnen
en in stedelijk gebied.'

Groter leefgebied

Ook binnen natuurgebieden zien Gerrit Jan en Bas de
rasters het liefst zoveel mogelijk verdwijnen. Ze
worden vooral geplaatst om jonge aanplant te
beschermen tegen vraat. Het onderliggende probleem
wordt daarmee niet opgelost. Het is vaker gezegd: 'De
echte oplossing ligt in een betere balans tussen
planten en planteneters om de natuurlijke plantensuc-
cessie weer op gang te krijgen. Een belangrijke
ondersteunende maatregel is het creëren van grotere
leefgebieden. Dat betekent behalve minder rasters
ook meer ecologische corridors tussen (potentiële)
leefgebieden. Dat pakt goed uit voor ons verenigings-
doel "gezonde populaties". Edelherten hebben niet
alleen voedsel en dekking nodig, maar ook genetische
uitwisseling tussen populaties. Nieuw onderzoek geeft
aan dat een minimumpopulatie niet uit 150 dieren
moet bestaan, zoals we vaak hanteerden, maar uit
4.000 dieren. Dus moeten we leefgebieden verbinden,
liefst in heel Noordwest-Europa.'

Gerrit Jan: 'Een aantal jaren geleden zijn herten via het
ecoduct over de A28 het Veluwemeer naar Flevoland
overgestoken. Maar omgekeerd verhinderen de rasters
om de Oostvaardersplassen dat de dieren die daar
leven richting de Veluwe kunnen trekken. Zo zijn er
meer gebieden waar rasters het trekgedrag van
herten, en daarmee de uitwisseling van genen
verhinderen. Maar op de Veluwe ligt in principe bijna
alles klaar om de herten via de Randmeerzone naar de
Lüneburger Heide te laten gaan. Of in andere richtin-
gen naar de Utrechtse Heuvelrug, Bad Bentheim of via
de riviernatuur naar het Duitse Reichswald.'

Terwijl er een negatief mantra heerst over de toestand
van de natuur, is de boodschap van het koersdocu-
ment er een van hoop. Maar daarvoor is wel een
goede samenwerking vereist tussen beleidsmakers,
beheerders en boeren. En lef om over de eigen
denkkaders en grenzen heen te stappen. Vereniging
het Edelhert gaat graag het gesprek hierover aan.
Gerrit Jan: 'Natuurgebieden als de Veluwe kunnen
binnen tien jaar een volledige metamorfose onder-
gaan. Het herstel dat dan zichtbaar wordt, is onvoor-
stelbaar. En de natuur doet zelf het werk.'

Het Koersdocument 2025-2050 – Gezonde herten in
gezonde leefgebieden is te downloaden via de
webshop van www.hetedelhert.nl.

TEKST SEM STROOP EN RIA DUBBELDAM,
FOTO'S HANS DIJKSTRA

Sinds februari 2026 werkt BWZ ook vanuit Arnhem

Kantoorboerderij Rustenburg
Lekdijk 15 Everdingen

Vestiging Oost
Eusebiusbuitersingel 6 Arnhem

De toekomst van Nederland verander je niet zomaar.

Wij geloven dat je elkaar hierbij nodig hebt.
Daarom gaan wij voor samenwerking op de lange termijn,
zodat we stappen kunnen zetten om Nederland toekomstbestendig in te richten.

bwz
ingenieurs

WATER EN KLIMAAT | GEBIEDSINRICHTING | WATERVEILIGHEID

Tijhuis
Ingenieurs

Onze horizon is helder: duurzaam regionaal waterbeheer voor heel Nederland. Werk je met ons mee?

- Waterbodems en baggeren
- Oevers en civiele kunstwerken
- Waterkwaliteit en biodiversiteit
- WIT en dataverwerking

Samen. Duurzaam. Vooruit.
Werken bij Tijhuis Ingenieurs

tjhuisingenieurs.nl

Foreest Groen Consult BV

Advies - Onderzoek - Beleid - Beheer

Flora

Fauna

Bomen

Landschap

Stedelijk groen

Biodiversiteit

www.foreestgroenconsult.com | Info@foreestgroenconsult.com | 0314 642221

Gebr. Van Kessel

Een stageplaats, afstuderen, een start van jouw carrière of een nieuwe uitdaging?
Het is allemaal mogelijk bij Van Kessel Sport en Cultuurtechniek, onderdeel van Gebr. Van Kessel.
Wij realiseren jaarlijks een diversiteit aan prachtige projecten in de buitenruimte en op daken waar we trots op zijn.

Interesse? Neem eens vrijblijvend contact op met Thomas Voogt op 06 25761287 of stuur een WhatsApp.

Groenvoorzieningen | Daktuinen | Sportvelden | Terreininrichting |
Drainage | Versnelde consolidatie | Bronbemaling

kessel.nl

Nu is het moment...

Wij zoeken een

Senior rentmeester transitie landelijk gebied

Klement Rentmeesters zoekt een ervaren professional met hart voor agrarische ondernemers, grondeigenaren en ruimtelijke ontwikkeling. In deze rol begeleid je agrariërs en grondeigenaren bij belangrijke keuzes rondom de toekomst van hun bezit.

Als de toekomstbestendigheid van het landelijk gebied jouw passie is...

Je krijgt veel vrijheid en ontwikkelt je tot zelfstandig rentmeester binnen een betrokken en deskundig team. Je werkt aan oplossingen voor het buitengebied die ecologisch veerkrachtig en economisch duurzaam zijn. Met jouw kennis van agrarische vraagstukken en gebiedskennis van Limburg en Noord-Brabant bouw je sterke relaties. Je speelt een actieve rol in gebiedsgerichte processen. Zo maak je zichtbaar impact.

Klement Rentmeesters. Voor de waarde van uw land.

Klement
RENTMEESTERS

Nu is het moment...

...om contact op te nemen

Bel ons: 043 - 32 33 511 of mail
jessica@klement-rentmeesters.nl

Vestiging Vught
Landgoed Muysierck
Maurick 1, 5261 NA Vught

Vestiging Gulpen
Rijksweg 4, 6271 AE Gulpen

Scan de QR code voor een
volledige functieomschrijving

'Na het traineeship kan ik iets voor het milieu betekenen'

Deborah Bos: van trainee naar toezichthouder Industrie.

Van kunstgeschiedenis naar milieutoezicht. Het lijkt niet zo voor de hand liggend. Toch is dit precies wat Deborah Bos heeft gedaan. Ze doorliep het Young Professionalprogramma van de Noordelijke Omgevingsdiensten. Inmiddels werkt ze met veel plezier als toezichthouder afval en industrie bij Omgevingsdienst Drenthe.

Deborah heeft Kunstgeschiedenis gestudeerd in Leiden. 'Na mijn afstuderen wilde ik terug naar het Noorden. Tijdens het bekijken van vacatures viel mijn oog op het Young Professionalprogramma van de Noordelijke Omgevingsdiensten, waarin je wordt opgeleid tot milieuvergunningverlener of -toezichthouder.' Dat sprak haar aan. 'Milieu is een onderwerp van nu, het is erg belangrijk en het gaat er niet genoeg over. Het traineeship bood een prachtige kans om iets voor het milieu te kunnen betekenen.'

Jong talent

Het Young Professionalprogramma, waar ze in januari 2023 aan begon, was destijds nieuw. De drie noordelijke omgevingsdiensten (Omgevingsdienst Groningen, Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) en Omgevingsdienst Drenthe) hebben het traject op maat ontwikkeld om

nieuwe medewerkers te laten instromen. We richten ons daarbij niet op een specifieke studieachtergrond, maar kijken wat de kandidaat meebrengt aan persoonlijke vaardigheden en enthousiasme. Het werkt. Inmiddels zijn er drie programma's afgerond en het vierde gaat vanaf januari 2027 van start.

'Trainees krijgen in eerste instantie een dienstverband van twee jaar aangeboden, overeenkomend met de duur van het ontwikkel- en opleidingsprogramma, legt Mariette Schut, HR-adviseur bij Omgevingsdienst Drenthe, uit. 'Heb je het programma succesvol doorlopen en beide partijen willen graag met elkaar verder, dan krijg je een dienstverband voor onbepaalde tijd. Samen bekijken we waar je het beste kunt landen. Dat hangt af van de persoonlijke voorkeur van de trainee én waar de organisatie behoefte aan heeft. Tot nog toe werkt deze aanpak heel goed.'

Theorie gelijk toepassen

'Ik kwam in een leuke lichte met tien anderen', blikt Deborah terug. 'We hadden allemaal een verschillende achtergrond, maar iedereen zat in hetzelfde schuitje, omdat we nog alles moesten leren. Dat schiep absoluut een band. 'In het eerste jaar zijn we vooral aan de slag gegaan met de HAMIL, een specifieke opleiding op het gebied van handhaving milieurecht. Ik kon de theorie gelijk in praktijk brengen. Ervaren collega's hielpen daarbij.' In het programma gaat veel aandacht uit naar persoonlijke ontwikkeling en intervisie. 'Van de intervisie heb ik veel profijt gehad. Je bespreekt met elkaar wat je zoal in de praktijk tegenkomt en je behandelt vraagstukken die de docent ons voorlegt of die we zelf meenemen.'

Zinvol en gevarieerd werk

Ruim een jaar geleden rondde Deborah haar traineeship af. 'Het was een erg leuke tijd in een toegankelijke setting.' In haar huidige rol houdt ze toezicht op de industrie en leert ze veel verschillende sectoren kennen. 'Ik leer over allerlei bedrijfstakken. Met de bedrijfsleider maak je een ronde, waarbij je bekijkt of het bedrijf zich aan de milieu-wetgeving houdt. Als dat niet het geval is, bespreek je dit en krijgt het bedrijf een brief met een termijn om de tekortkomingen op te lossen. Later ga je nog een keer terug voor een hercontrole. Als dan blijkt dat een bedrijf geen verbeteringen doorvoert kan dit leiden tot verdere handhavingsacties.' Deborah is blij met haar zinvolle en gevarieerde werk. Ze raadt iedereen het traineeship van harte aan.

Studeer je binnenkort af of ben je onlangs afgestudeerd? Denk eens aan een carrière bij de Noordelijke Omgevingsdiensten. Kijk voor het Young Professionalprogramma op <https://werkenbijnod.nl/traineeship> en voor andere functies op <https://werkenbijnod.nl>.

‘Elke kaas is anders, achter elke kaas zit een bijzonder verhaal’

Eigenlijk wilde ze verloskundige worden, maar ze switchte naar de opleiding International Business in Food & Flowers in Velp. Eigenlijk vond ze kaas gewoon ‘vies’, maar nu runt Lena Ettema een kaaswinkel in het gezelligste straatje van Wageningen. ‘Mensen onderschatten vaak wat er bij een winkel komt kijken om die tot een succes te maken; ik ben echt niet aan het hobbyen.’

Het duurde even voordat Lena Ettema haar draai had gevonden. De opleiding verloskunde in Maastricht vond ze zo pittig dat ze er vrij snel mee is gestopte. ‘Ik ben gaan werken, studeren was blijkaar niets voor mij. Na vier jaar in de horeca wilde ik toch weer gaan studeren. Met een papiertje in de hand zou het makkelijker zijn om verder te komen.’ Ze vond het wel spannend, omdat studeren eerder niet was gelukt. Het moest een haalbare studie worden. ‘Ik interesseerde me al langer voor bedrijfskunde. Misschien moest ik daar iets mee gaan doen. Gecombineerd met mijn “megapassie” voor eten en drinken kwam ik al vrij snel uit in Velp waar mijn twee interesses zouden samenkomen in International Business in Food & Flowers, de kleinste opleiding van Hogeschool Van Hall Larenstein. In mijn jaar begonnen we met twaalf studenten en in 2023 haalden we met z’n zevenen de eindstreep.’

Bijbaantje

Tijdens haar opleiding specialiseerde ze zich in kaas. Waarom specifiek kaas? Het is een bijzonder verhaal. ‘Op mijn veertiende wilde ik een bijbaantje. Een krantenwijk vond ik niets en in een

supermarkt leek me heel saai. Dat deed iedereen al. Toen mijn moeder me vertelde dat de biologische kaasboer op de zaterdagmarkt iemand nodig had, zei ik eerst: ‘Dat ga ik niet doen, ik vind kaas heel vies.’ Maar na een weekje bedenktijd leek me het erg leuk om op de markt te staan. Het heeft nog wel een aantal jaren geduurd voordat ik een beetje kaas begon te eten. Tegen de tijd dat ik het lekker begon te vinden, had ik er al passie voor ontwikkeld, vooral door de bijzondere gedreven kaasboer voor wie ik werkte. En je hoeft niet per se iets lekker te vinden om te begrijpen dat het een mooi product is. Elke kaas is anders, achter elke kaas zit een verhaal. Er zijn zoveel verschillende texturen en smaken. Inmiddels vind ik kaas erg lekker en proef ik veel voor de winkel, maar op brood eet ik nog altijd geen kaas.’ Tijdens haar studie en stage bij kaasgroothandel De Kaasfabriek dacht ze nog niet aan een eigen kaaswinkel, maar het legde wel een goede basis daarvoor. Doordat ze al veel van bedrijfseconomie had opgestoken, was de stap naar een eigen winkel al niet meer zo groot. En doordat ze na haar studie ook nog eens een jaar lang

interim-bedrijfsleider was bij de bioscoop, leerde ze het nodige over personeel en personeelsbeleid. ‘Al die dingen samen maakten het makkelijker om voor mezelf te beginnen.’

Leuk oud pandje

En toch was het toeval dat de kaaswinkel op haar pad kwam. Iemand vertelde haar dat er in het centrum van Wageningen zo’n leuk oud pandje te huur stond; perfect voor een kaaswinkeltje. ‘Hmmm. Ik stond op het punt wat anders te gaan doen, maar wist nog niet goed wat. Wel iets met ondernemen, maar een winkeltje leek me totaal niet leuk. Mijn grootste angst was dat ik me opgesloten zou gaan voelen. Maar ik ben gaan kijken en raakte enthousiast van het knusse pandje. Lang geleden had er al eens kaaswinkel gezeten. Het paste heel mooi om dat terug te brengen. Stapje voor stapje groeide het besef dat ik het financieel kon. In dit zijstraatje van de winkelstraat is de huur wat lager.’

De Junusstraat mag een zijstraatje zijn, maar hij is wel druk belopen. ‘Toen ik het pandje net had gehuurd, in de vensterbank zat en naar buiten keek, verbaasde ik me erover hoeveel mensen er langskwamen. Dat had ik echt onderschat. En Wageningen groeit, er komen alleen maar meer mensen bij. En mensen houden erg van kaas.’

Geen doorsnee

Veel publiek en een leuk pandje zijn nog geen garantie dat een winkel

aanslaat. Daar is meer voor nodig, weet Ettema. Voor welke kaas zouden de mensen willen komen? ‘Omdat ik jaren op de markt heb gewerkt en ook nog een jaar bij een kaaswinkel, en al mijn hele leven in Wageningen woon, had ik wel een visie op wat er nog ontbrak: een winkel met een groot assortiment biologische, ambachtelijke en bijzondere kazen. Vooral Nederlandse, maar ik heb ook een speciaal hoekje met buitenlandse kazen. Van veel van die kazen heeft hier nog niemand gehoord. Ik heb dus geen doorsnee kaaswinkel. Ik verkoop geen vloeibare melkproducten als melk en karnemelk en ben zeker geen delicatessenwinkel. Ik heb wel wat wijnen, dipjes, noten en dergelijke maar heel bescheiden. Het gaat me om de kaas. Daarin moet ik mezelf zelfs een beetje inhouden, er zijn zoveel mooie kazen. Van fabrieksmatig geproduceerde kazen blijf ik dus zo veel mogelijk weg.’

Om te achterhalen welke kaas ze sowieso in de winkel wilde gaan leggen, zocht Ettema haar stageplek weer op. ‘Ze wilden me natuurlijk graag helpen, ze denken heel fijn mee.’ Met die kazen heeft ze een mooie basis gelegd. Heb je een winkel, dan komen er vanzelf ook kleine ambachtelijke kaasmakers en vertegenwoordigers naar je toe. Voor aanvulling speelt ze jaarlijks op de vakbeurs voor foodspecialiteiten in Houten, die ze tijdens haar schoolstage heeft leren kennen. Haar ontdekkingen presenteert ze aan haar klanten. ‘Dan leg ik die met een actieaanbieding

goed in het zicht om te ontdekken of mensen die lekker vinden.’

Fijn team

Haar aanpak slaat aan. De winkel is september 2024 geopend en loopt als een tierelier. ‘Ik verwachtte wel dat mijn concept zou aanslaan, maar pas na twee tot drie jaar, en niet meteen al. Daar ben ik prettig door overvallen. Dat ik in mijn eigen stad een winkel heb, werkt in mijn voordeel. Er komen ouders van oud-klasgenootjes, mensen van de sportvereniging, oud-collega’s uit de horeca enzovoort; ongemerkt ken je zo veel mensen. In het begin dacht ik nog: komen ze na één keer wel terug? Nu maak ik me niet meer zo druk als het een keertje iets minder druk is.’ Inmiddels staat ze op zaterdagen met drie medewerkers in de winkel om klanten te bedienen en te adviseren. In het begin stond ze er alleen of met z’n tweeën voor. ‘In teamverband werken

vind ik superleuk. Er werken voornamelijk studenten bij mij. Die hebben er echt zin in. Nu kan ik gewoon ziek zijn en hoef ik niet per se de administratie op de maandag te doen als we gesloten zijn. In plaats van 6,5 probeer ik 5 dagen per week te werken, hoewel dat in de praktijk nog heel lastig is. Het zou wel fijn zijn om meer ruimte te krijgen voor andere dingen.’

TEKST RIA DUBBELDAM,
FOTO'S LAURA HOSPE EN
CEES VAN AMERSFOORT

Naam Lena Ettema
Naam bedrijf Lena's Kaaswinkeltje
Vestiging Wageningen
Medewerkers 7 medewerkers waarvan 2 parttimers en 5 flexibele krachten
www.lenaskaaswinkeltje.nl

Eenzaam? Je bent niet alleen

In Nederland worstelen ongeveer 1,8 miljoen jongeren tussen de 15 en 35 jaar in meer of mindere mate met eenzaamheid. Dit gold tot voor kort ook voor Tim Duchatteau. Om eenzaamheid uit de taboesfeer te halen en anderen een hart onder de riem te steken, vertelt hij zijn verhaal. 'Bij veel jongeren zit het probleem misschien dieper geworteld dan bij mij, maar ik weet zeker dat voor duizenden een oplossing binnen handbereik is.'

Van mijn studietijd in Velp bij Hogeschool Van Hall Larenstein heb ik enorm genoten. Ook aan mijn studie Bos- en Natuurbeheer heb ik veel plezier beleefd; ik kon het goed vinden met medestudenten, en docenten stonden altijd open voor een praatje. Toch voelde ik mij lang niet altijd gelukkig. Na schooltijd afspreken met studiegenoten deed ik haast niet, simpelweg omdat ik het moeilijk vond iemand als vriend(in) te beschouwen en samen leuke dingen te ondernemen. Ook bij de studentenvereniging was ik niet te vinden; met feest en bier maak je mij niet blij. Desalniettemin had ik wél de behoefte aan sociale contacten.

Na mijn afstuderen in 2023 brak het gebrek aan sociale contacten mij verder op. Ik zag vrijwel geen oud-studiegenoot meer. Wat niet meehielp was een vruchteloze zoektocht naar een baan. Begin vorig jaar was ik er klaar mee. Dat klinkt negatief, maar ik bedoel het juist positief! Ik zocht hulp. Dat had ik veel eerder moeten doen.

Dappere stap

Hulp zoeken is een grote, maar bovenal dappere stap. In mijn geval hielp de praktijkondersteuner bij de huisarts mij op weg. Contact zoeken met groepen jongeren vind ik niet per se eng, maar wel de eerste stap die tot dat contact leidt.

De praktijkondersteuner vroeg wat zij voor mij kon betekenen. Dat was simpel: geef mij een schop onder m'n kont. Zorg ervoor dat ik dingen onderneem, in plaats van wegliep voor vervelende gevoelens. Help mij met het aangaan van sociale contacten met anderen. Al snel hadden we een plan: ik zou me aanmelden voor een natuuractiviteit. Op internet viel mijn oog op NivonJong en zag ik dat ze een kanoweekend organiseerden in de Biesbosch. Hoe spannend... ik bedoel... hoe gaaf is dat!?

Hup, niet nadenken, aanmelden, klaar.

Overwonnen

Inmiddels ben ik er niet meer weg te slaan. Naast kanoweekenden zijn er ook wandelingen, creatieve activiteiten, vogelweekenden en nog véél meer. Het zijn laagdrempelige activiteiten voor jongeren tussen de 18 en 30 jaar, waarbij een goede sfeer gewaarborgd is. Het is zo simpel, en toch kostte het jaren om dit voor elkaar te krijgen. Ik maak kennis met leeftijdsgenoten, we genieten van de natuur en van elkaar! Inmiddels ben ik ook bestuurslid van NivonJong. Zo heb ik uiteindelijk eenzaamheid overwonnen.

Ik kan het iedereen aanraden om, hoe moeilijk het misschien ook lijkt, het gesprek over eenzaamheid aan te gaan. Het kan zo veel opluchting geven en zo veel vreugde brengen. En omgekeerd: ben je niet eenzaam: vraag eens aan een vriend(in), zoon of kleindochter hoe het gaat. Ik gun iedereen - van jong tot oud en van student tot alumnus - een leuker, socialer leven. Ik gun iedereen een vleugje NivonJong. Heb je vragen? Je kunt contact met me opnemen via community@nivon.nl.

TEKST TIM DUCHATTEAU, FOTO NIVONJONG

NivonJong is er voor iedere jongere.

Mag hij zich wel alumnus noemen? Koen van de Ven heeft weliswaar Tuin- en Landschapsinrichting gestudeerd, maar het papiertje niet bemachtigd. Een probleem is dat niet. Hij werkt alweer acht jaar met veel plezier bij Infrasoil in Veenendaal.

'Het liefst werk ik aan complexe gebiedsontwikkelingen'

Waarom heb je je opleiding eigenlijk niet afgerond?

'Ik had het erg naar mijn zin in Velp. In het derde jaar koos ik voor realisatie. Vooral technische uitvoeringstekeningen maken vond ik heel leuk. Ik haalde alle vakken en deed onder meer stage bij Infrasoil. Dat beviel wederzijds zo goed, dat ze me vroegen om er te komen werken, maar ja, ik moest mijn integrale plantentoets nog doen om af te studeren. Toch greep ik de kans met beide handen aan. Eén dag per week kon ik besteden aan mijn toets.'

Kwam door tijdgebrek je afstuderen in het gedrang?

'Niet echt. De plantenkennis brak me op. Ik houd van planten, maar zo diep erin duiken en van zo'n 450 planten hun kenmerken, hun standplaats et cetera leren kennen; dat is niet echt mijn ding. Na twee pogingen om de plantentoets te halen ben ik ermee gestopt. Infrasoil vond een diploma niet belangrijk. Ik had me allang bewezen, het zou puur voor mezelf zijn.'

Werk je nog altijd als tekenaar/bestekschrijver?

'Ja, maar ik ben doorgeroeid en maak nu uitgebreidere tekeningen en bestekken. Ook heb ik inmiddels een adviserende rol in gebiedsontwikkeling en houd ik me bezig met milieutechniek zoals bodemonderzoek. In een wat kleiner bedrijf kun je je breder oriënteren en ontwikkelen.'

Met hoeveel collega's werk je?

'We zijn met z'n achten. Vier van ons hebben een Larenstein-achtergrond in Tuin- en Landschapsinrichting of Land-

en Watermanagement. Nee wacht, we zijn sinds kort met z'n negenen. Max heeft vorig jaar voor de opleiding Land- en Watermanagement stage gelopen en is nu voor een dag in de week in dienst gekomen. Hij moet nog afstuderen, maar dat gaat hij zeker nog doen. We zitten met z'n allen op één verdieping, heel gezellig. Overleg gebeurt gewoon op de werkvloer. Je krijgt zo overal wat van mee, en daar leer je veel van. Zo'n kleine organisatie past het best bij mij. Ik ben blij dat Infrasoil me deze kans heeft geboden. Niet elk bedrijf neemt iemand aan zonder diploma.'

Bij de naam Infrasoil denk ik aan een bodemtechnisch bedrijf

'Zo is het ook ooit begonnen. Van daaruit is het werkveld verbreed. We doen veel projecten in gebiedsontwikkeling, vooral voor de particuliere sector. We werken bijvoorbeeld samen met partijen die oude fabrieksterreinen opkopen om die door te ontwikkelen voor woningbouw. Dit soort projecten ondersteunen we vanaf de aanpak van verontreinigde bodems tot aan de civiele uitwerkingen.'

Wat vind je mooie projecten om te doen?

'Je bedoelt zeker "uitdagende" projecten. Voor mij zijn dat gebiedsontwikkelingen die niet standaard zijn en waarbij je vraagstukken op je bord krijgt die verder gaan dan eenvoudige tekeningen maken. Momenteel werk ik aan een woningbouwproject op een voormalige betonfabriek in Arkel waar de waterstand in de omliggende boezem omhoog wordt gebracht. Daardoor moet voor de

Naam: Koen van de Ven
Opleiding: Tuin- en Landschapsinrichting, Hogeschool Van Hall Larenstein, 2018
Functie: Tekenaar en bestekschrijver bij Infrasoil

woningbouw de bodem 2 meter worden opgehoogd. Een best complex vraagstuk.'

Kom je nog weleens op school?

'Zeker. Jaarlijks sta ik voor ons bedrijf op de Carrièremarkt die VVA Aristaeus in Velp organiseert. Een keer kon ik niet, omdat ik op vakantie was. Voor Infrasoil is de Carrièremarkt een mooie manier om onze naamsbekendheid te vergroten. Het is belangrijk om als klein bedrijf je gezicht te laten zien. We zijn vooral op zoek naar stagiairs. Het is erg leuk om ze te begeleiden. Naar medewerkers zijn we wat minder op zoek. Dat geldt niet voor diverse andere bedrijven. Het komt zelfs voor dat andere bedrijven me benaderen en uitnodigen om eens koffie te komen drinken en de mogelijkheden te bespreken. Ik sla het allemaal af. Ik wil echt niet van bedrijf ruilen.'

Om terug te komen op de vraag die Koen zichzelf stelt. Ja, hij kan zich met recht alumnus noemen.

TEKST RIA DUBBELDAM
FOTO INFRASOIL

‘We zijn al aardig voorbereid op natuurbranden’

Eind april/begin mei werd Nederland opgeschrikt door een reeks natuurbranden. Het verschijnsel wordt ‘aangewakkerd’ door klimaatverandering. Sinds een aantal jaren wordt er al van alles gedaan om natuurbranden te voorkomen dan wel te beheersen. Gaat het snel genoeg en is het genoeg?

SAMENSTELLING RIA DUBBELDAM

Bart van der Aa
 • HVHL, Bos- en Natuurbeheer, 2004
 • Beheerder eenheid Noordoost-Brabant & Rijk van Nijmegen bij Natuurmonumenten, contactpersoon terreinbeheerders in vier veiligheidsregio's

‘Zuid-Nederland loopt voorop met het opstellen van natuurbrandpreventieplannen; in sommige veiligheidsregio's ook met uitvoeringsplannen. **Er wordt hard gewerkt. De provincie Noord-Brabant heeft, vooruitlopend op de rijkssubsidie, financiering beschikbaar gesteld.** Brandweerroutes zijn bewegwijzerd, blusputten geboord en opstelplaatsen voor hulpdiensten aangelegd. Voor bezoekers zijn er posters die uitleg geven over de maatregelen en het natuurbeheer in dit kader. Terreinbeheerders zijn sowieso bezig met omvorming van naaldnaar loofbossen als antwoord op klimaatverandering, maar het verhoogt tegelijkertijd de natuurbrandveiligheid. Gezamenlijk bepalen we waar brandvertragende compartimentsgrenzen moeten komen en de brandweer stoplijnen kan maken. Als de grenzen zijn vastgesteld, nemen terreinbeheerders dat mee bij bosomvorming en bosaanplant. Dan besteden we het geld voor twee doelen. Langs de compartimentsgrenzen moeten voor de brandweer wegen worden aangepast zodat ze berijdbaar zijn. We wachten daarvoor met smart op toegezegde rijks gelden. We horen er niets meer over. Moet er dan eerst weer een grote natuurbrand ontstaan? Gelukkig hebben we met bovengenoemde maatregelen al veel bereikt in het afgelopen jaar.’

‘De stelling wordt ondersteund door een steeds hechtere lokale samenwerking tussen natuurbeheerder, brandweer en gemeente. Dankzij gezamenlijke oefeningen en plannen, maar vooral ook door het werken aan een “weerbare natuur” en het uitvoeren van aanvullende preventieve maatregelen, kunnen we sneller en effectiever handelen vóór, tijdens en ná een brand.

Vanuit de regiefunctie bij de provincies wordt er specifiek ingespeeld op onder andere verschillende natuurdoeltypen zoals duin, veen of heide. Deze aanpak wordt versterkt door praktijkervaring en wetenschappelijke onderbouwing. Het ministerie van LNVN werkt aan een Nationaal Kenniscentrum, waarin alle natuurbrandexpertise samen zal komen. De urgentie lijkt helder, maar alertheid blijft de basis van onze veiligheid. Onze natuur wordt geconfronteerd met nieuwe uitdagingen, zoals extreme weersomstandigheden. De afwisseling tussen hevige neerslag en extreme droogte kan leiden tot intense en soms zelfs gelijktijdige branden, waar we landelijk (nog) niet geheel op voorbereid zijn, zoals bleek uit de branden van eind april. **Om onbeheersbare situaties te voorkomen, blijft een voortdurende inzet van capaciteit en middelen essentieel.**

Ester Willemsen
 • HVHL, Bos- en Natuurbeheer, 2005
 • Eigenaar Dutch Wildfire Consultancy, sinds 2024

Dennis Martens
 • HVHL, Tuin- & Landschapsinrichting, 2000
 • Eigenaar Bureau LinO, sinds 2013

‘Preventie begint met bewustwording van alle partijen, van Rijk, provincie, veiligheidsregio's, gemeenten, burgers tot ondernemers, zodat de neuzen dezelfde kant op gaan staan en ieder zijn rol pakt. Tot 1 november was ik coördinator brandveiligheid van het Veluwe programma Vitale Vakantieparken. Je wilt voorkomen dat daar een brand ontstaat die kan uitgroeien tot (oncontroleerbare) natuurbrand. Omgekeerd wil je niet dat een natuurbrand overslaat naar vakantieparken. Met een medewerker van de veiligheidsregio heb ik met parkeigenaren een rondje gemaakt en inrichtingsadviezen gegeven. Bijvoorbeeld geen naald- maar loofbomen, en bij voorkeur gebiedseigen soorten die beter aangepast zijn. Recreatieondernemers konden plantgoed voor een gereduceerde prijs aanschaffen. Ook stelden we een mooie van inheemse beplanting is dat die tegelijkertijd de fauna versterkt en gasten al op het park de Veluwe beleven.

De recreatieparken zijn echt in actiestand gekomen. Ze realiseren zich dat wanneer omliggende natuur afbrandt, ze hun unique selling point verliezen. Brand op eigen terrein kan het bedrijf op het spel zetten. Natuurbrandpreventie dient dus meerdere doelen: veiligheid, biodiversiteit, beleving, bedrijfscontinuïteit en lokale economie. Het project van Vitale Vakantieparken is afgerond, maar de veiligheidsregio gaat door.’

‘Ja, ook in Nederland zijn we steeds beter voorbereid op natuurbranden. Ik werk in het hbo-onderwijs en -onderzoek en benader de stelling vanuit die positie. **Wat ik zie is dat het onderwerp de afgelopen jaren steeds meer aandacht heeft gekregen in onze lessen.** Brand is één van de hoofdthema's in het nieuwe vak Klimaat en bosbeheer voor onze tweedejaars bos- en natuurbeheer. En ik zie het terug in stage-onderwerpen en in het onderzoek dat onze studenten doen. Jaren geleden schreef een student al een brandpreventieplan voor de Veluwe Noord en werden er brandpreventieve elementen, zoals brandsingels, in het landschap in kaart gebracht. Meer recent deed een student onderzoek naar de brandbaarheid van ‘nieuwe’ of ‘klimaatstlimme’ boomsoorten compleet met brandproeven in een laboratoriumsetting. Want als onze bossen veranderen, dan verandert de brandbaarheid mogelijk ook, dus dat moeten we onderzoeken. Op dit moment staat er een stageonderwerp uit over de bescherming van wilde dieren tegen natuurbranden. Waar vinden de reeën en herten op de Veluwe een veilig heenkomen bij brand? Door dit soort dingen uit te zoeken zijn we steeds beter voorbereid.’

Mart Vlam
 • Wageningen UR, Ecologie, 2014
 • Docent-onderzoeker Bos- en Natuurbeheer bij HVHL

Maurits de Groot
 • HVHL, Bos- en Natuurbeheer, 2013
 • Coördinator Natuurbeheer bij de gemeente Arnhem

‘Op de Veluwe is veel aandacht voor natuurbranden. De veiligheidsregio en de provincie Gelderland werken aan een gezamenlijke aanpak en betrekken de terreineigenaren hier goed bij. De aandacht gaat echter voornamelijk naar de ‘quick wins’, zoals goed bereikbare paden voor de brandweer, inrichting van compartimentsgrenzen, verwijdering van verjonging van naaldsoorten in bosranden en extra waterputten. Dit soort maatregelen zijn absoluut noodzakelijk om een brand snel te beteugelen, maar zijn niet gericht op het voorkomen van (onbeheersbare) natuurbrand. **De grootste kansen zitten 'm juist in het minder brandbaar maken van bossen.** Dit betekent werken aan systeemherstel in het hele boslandschap. Het natuurbeheer richt zich bij ons daarom op water vasthouden en organische stof (hout, blad, gras, ...) opbouwen voor een levende humusrijke bodem. Structuurrijke vitale bossen – waar planten en planteneters in balans zijn, en waar alle inheemse soorten die voor kunnen komen – zijn optimaal bestand tegen externe invloeden. Bovendien verkleinen ze het risico op (onbeheersbare) natuurbranden. De werkelijke preventie moet dus plaatsvinden op landschapschaal. Gelukkig zijn steeds meer beheerders hiermee bezig. Natuurbrandpreventie gaat hand in hand met systeemherstel.’

‘De natuurbranden worden intenser en breiden zich sneller uit. Brandgedrag dat we voorheen niet zagen, zien we nu wel. Mede onder invloed van de klimatologische verandering.

De afgelopen jaren hebben we als Veiligheidsregio Gelderland Midden met verschillende partijen mooie stappen gezet. Er is aandacht voor het thema, de risico's worden onderkend en er worden ook steeds meer maatregelen uitgevoerd. Denk bijvoorbeeld aan compartimentering van natuurgebieden en aanvulling van de bluswatervoorziening. De brandweer geeft actief voorlichting aan burgers en adviseert eigenaren van recreatieterreinen en zorginstellingen. Tegelijkertijd beseffen we dat we er nog niet zijn. Samen zijn we een achterstand aan het inhalen. Belangrijke stappen zijn gezet, maar wat vandaag op papier is bedacht, is morgen nog niet gerealiseerd. Veranderingen in de natuur kosten tijd. De stappen en voorbereidingen moeten we met alle betrokken partijen blijven doorzetten en onderhouden om niet ingehaald te worden door de realiteit (van natuurbrandgedrag).’

Nienke Brouwer
 • HVHL, Bos- en Natuurbeheer, 2012
 • Adviseur natuurbrandveiligheid bij Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Wij zoeken enthousiaste vakmensen

- Groenbeheerder
- Ervaren werkvoorbereider
- Werkvoorbereider civiele techniek
- Technisch tekenaar
- Projectleider
- Werkvoorbereider groen

smitsrinsma.nl

‘We doen hier precies wat we leuk vinden’

José ten Ham werkt inmiddels negen jaar bij BWZ Ingenieurs en Edward van Erp vijf. Geregeld werken ze samen in projecten, zoals nu op de Sallandse Heuvelrug. Terwijl José zich focust op het omgevingsmanagement, buigt Edward zich over hydrologische vraagstukken. Het leuke van een middelgroot bedrijf als BWZ, vinden ze beiden, is dat je elkaar kent en het werk erg gevarieerd is.

Ze hebben een verschillende opleiding achter de rug. José studeerde Tuin- en Landschapsinrichting met als afstudeer-richting realisatie; Edward deed hbo civiele techniek, vervolgens een master planologie en bij Hogeschool Van Hall Larenstein de minor Ruimtelijke Informatie Technologie.

Het project waaraan ze momenteel elk een bijdrage leveren betreft de omvorming van voormalige landbouwgrond in opdracht van Staatsbosbeheer. Edward staat voor de waterhuishoudkundige opgaven en voert de hydrologische berekeningen uit - ‘heel moeilijk’, zegt José - en José doet het omgevingsmanagement - ‘ook niet makkelijk’, reageert Edward.

Het projectgebied ligt aan de zuidkant van de Sallandse Heuvelrug. ‘Eigenlijk is de omvorming naar natuur het tweede doel’, legt Edward uit. ‘Het gaat in eerste instantie om verbetering van de hydrologische toestand van het bovenstrooms gelegen Natura 2000-gebied De Borkeld. Door in het voormalige landbouwgebied sloten te dempen

wordt er minder water aan De Borkeld onttrokken en kan daar meer water inzigen.’

Belangen afgewogen

Qua omgevingsmanagement is het een relatief bescheiden project. José: ‘Het is de bedoeling dat de bestemming natuur wordt vastgelegd in het omgevingsplan, zodat het gebied ook in de toekomst natuur blijft. Nu is de bestemming agrarisch met natuurwaarden. Ook haal ik de wensen en eisen bij de omliggende boeren en andere stakeholders op om die in het projectteam te bespreken. Het is belangrijk dat de percelen door de ingrepen niet vernatten. Edward moet dat met zijn berekeningen aantonen.’ In het team worden alle belangen afgewogen. Behalve over natuur en landbouw gaat het ook over de uitvoerbaarheid. José: ‘Kan wat we willen eigenlijk wel? Liggen er kabels en leidingen? Kunnen die daar blijven en of moeten we ze omlaggen? Of is het beter om een watergang net op een andere locatie te graven?’

Drukke, maar ook heel leuke periode

De afgelopen twee jaar heeft José in opdracht van het Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden intensief gewerkt als omgevingsmanager bij de versterking van de Lekdijk. ‘Het was een heel drukke, maar ook heel leuke periode. In de planuitwerking was ik verantwoordelijk voor een aantal werkpakketten - grondvererving, participatie, planprocedures, vergunningen en conditionering. Daarvoor stuurde ik de adviseurs aan. Van het werkpakket conditionering was ik zelf de adviseur, waardoor ik ook inhoudelijk bezig was. Bij conditionering gaat het om de omgeving: wat is er aan geologie en archeologie, zijn er onontplofte oorlogsresten? Dat soort aspecten laat je onderzoeken.’ Edwards werk is technischer ingestoken. Hij begon als tekenaar en werkvoorbereider, maar rolde gaandeweg in de hydrologie. ‘Ik ben nu ontwerper en adviseur op het gebied van alles wat met natuur en water te maken heeft. Daarnaast doe ik nog altijd wel vergunningverlening en ramingen. Van het technisch tekenen kom je nooit helemaal af als je dat ooit gedaan hebt’, grapt hij.

Een junior-functie of stage? Kijk eens op de website van BWZ Ingenieurs. ‘Vaak kom je vanuit een stage in dienst. Dat is bij mij ook gebeurd’, zegt José. ‘Na mijn afstudeerstage overwoog ik om verder te studeren in Wageningen. Maar waarom eigenlijk? Ik was in een omgeving beland waar precies gebeurt wat ik leuk vind. Dat is na negen jaar nog altijd zo.’

Marlies werkt bij TAUW als Projectcoördinator Ruimtelijke Ontwikkeling en beweegt zich op het snijvlak van inhoud, proces en samenwerking. De variatie in projecten, de balans tussen zelfstandig werken en teamwork en de maatschappelijke relevantie van haar werk geven haar energie. Binnen TAUW ervaart ze veel ruimte voor ontwikkeling, een open cultuur en een sterke focus op samenwerken mét aandacht voor werk-privébalans.

“Wat mij energie geeft, is structuur aanbrengen in projecten en samen met een fanatiek en enthousiast team onder tijdsdruk iets kwalitatief goeds neerzetten. Zeker bij projecten met maatschappelijke urgentie, zoals waterveiligheid, voel ik dat mijn werk ertoe doet. De can-do mentaliteit bij TAUW zorgt ervoor dat we samen met de klant kijken naar wat wél mogelijk is. Ik krijg veel ruimte om me te ontwikkelen en wil graag doorgroeien in projectmanagement. Op termijn lijkt het me mooi om ook vanuit een coachende rol iets voor anderen te kunnen betekenen.”

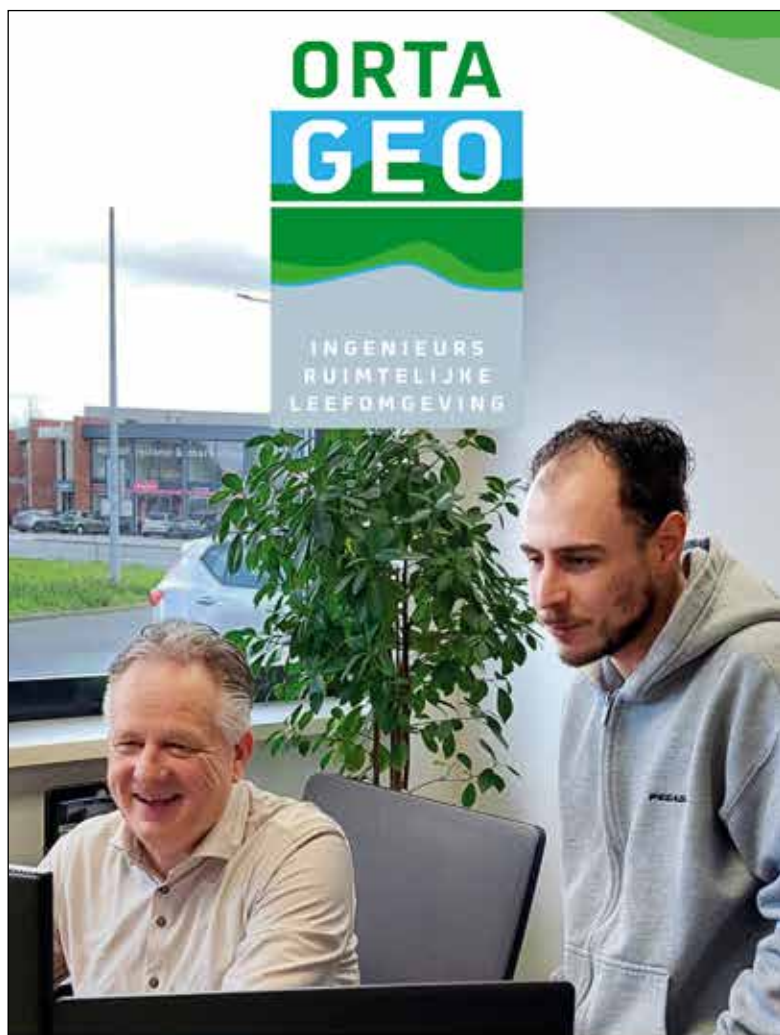
Marlies Rijkeboer - Projectcoördinator

GA DIRECT NAAR
WERKENBIJTAUW.NL

LIVE YOUR
AMBITION

JOUW
AMBITIE
ONZE IMPACT

VACATURE

PROJECTLEIDER BODEMONDERZOEK- EN SANERING

Impact en autonomie:
Leid complexe en gevarieerde bodem- en saneringsprojecten met de vrijheid van een expert en de steun van een hecht team.

GEWOON EVEN LANGSKOMEN OF BELLEN VOOR JOUW NIEUWE KANS!

ERIC SCHILDKAMP
06 - 83 63 36 79

Maak impact in het buitengebied!

Word jij onze nieuwe collega?

- Uitdagens werk
- Carrièreperspectief
- Organisatie in ontwikkeling
- Persoonlijke werkomgeving
- Learning-on-the-job en vrijheid
- Goed salaris en arbeidsvoorwaarden

Meer info?

Kerkstraat 54 078-6749494
3291 AM Strijen info@ovtr.nl

OVTR.NL

- Externe veiligheid en omgeving
- Water
- Milieu
- Bodem
- Omgevingsvergunning
- Ecologie

Buro Antares B.V. EKO SAFE
Aventurijn 600
NL-3316 LB Dordrecht
+31 (0)78 652 00 00
info@buroantares.nl
www.buroantares.nl

Maak jij met ons de leefomgeving mooier?

Mooier met jou!

www.werkenbijanteagroup.nl

COLUMN

Onze alumnaus in Noorwegen

Het promotieonderzoek zit erop, nu een baan

Na vier jaar onderzoek heb ik eind augustus 2025 mijn proefschrift ingediend. In oktober is dat goedgekeurd en eind januari mocht ik mijn proefschrift verdedigen. Nu mag ik mijzelf dr. Versluijs noemen, met een PhD in toegepaste ecologie en biotechnologie. Fijn dat ik deze mijlpaal heb gehaald. Wat heb ik eigenlijk de afgelopen vier jaar onderzocht? Hoe gaat in Noorwegen het verdedigen van een proefschrift in zijn werk? En hoe steekt de academische wereld hier in elkaar? Ben je benieuwd? Lees dan verder. Wie weet is zo'n traject ook iets voor jou.

Een PhD-programma duurt in Noorwegen drie tot vier jaar. Het is net als in Nederland een betaalde baan waarin je onderzoek doet en aan wetenschappelijke artikelen werkt. Je schrijft minimaal drie manuscripten, waarvan er minimaal één gepubliceerd wordt in een wetenschappelijk tijdschrift. In mijn geval waren dat er twee. In mijn proefschrift heb ik drie manuscripten samengebracht en in een wijder perspectief geplaatst. Het eerste artikel beschrijft het gebruik van virtuele-omheininghalsbanden voor koeien in afgelegen bossen. Een halsband geeft een waarschuwingssignaal als een koe de rand van een begrazingsgebied nadert. Als ze niet reageert krijgt ze een lichte elektrische schok, net als bij een stroomdraad. Werken deze halsbanden ook in ruiger landschap? Dit is onder meer belangrijk voor het dierenwelzijn. Je wilt natuurlijk niet dat een dier onnodig schokken krijgt toegediend. Mijn tweede artikel ging in op sensoren in de halsbanden om diergedragingen te kunnen voorspellen (eten, herkauwen, rusten, opletten, et cetera). In mijn derde manuscript ging het over hoe externe factoren, zoals temperatuur, boomkroondichtheid en tijdstip van de dag, het diergedrag beïnvloeden. Bijvoorbeeld grazen de koeien meer onder beschutting als het heel warm is en rusten ze 's nachts.

De verdediging van een proefschrift bestaat in Noorwegen uit twee delen. Allereerst geef je een proefcollege van 45 minuten op masterniveau. Tien werkdagen daarvoor krijg je het onderwerp aangereikt. Mijn onderwerp was: 'Het houden van vee in de vrije natuur in Noorwegen: implicaties van technologie en de dreiging van predatie door wolven'. Het was weliswaar gelinkt aan mijn onderzoek, maar niet iets wat ik onderzocht heb. Na het proefcollege en de lunch was het tijd voor de verdediging. In een half uur presenteerde ik mijn promotieonderzoek en daarna kregen twee externe opposenten, professoren van een andere universiteit, elk een uur om mijn werk te bekritisieren en vragen te stellen.

Toen alles erop zat kwam de beoordelingscommissie na beraad terug met een voor mij positieve uitslag. Een periode van 4,5 jaar was afgesloten. Ik ben blij met mijn geleverde prestatie, maar nu breekt een onzekere tijd aan. Veel universiteiten moeten bezuinigen. Dit raakt vooral early-career onderzoekers zoals ik. Wij zijn afhankelijk van tijdelijke posities zoals een postdoc of het zelf binnenhaken van onderzoek. Momenteel werk ik aan een onderzoeksaanvraag en neem ik deel aan een aantal lopende aanvragen. Er is veel competitie. Nog geen 15 procent van alle onderzoeksaanvragen van early-career onderzoekers wordt door de Noorse onderzoeksraad gehonoreerd. Om mijn kansen te vergroten houd ik de mogelijkheden open voor werk buiten de academische wereld. Daarnaast, en misschien wel het belangrijkste, neem ik vrij en geniet ik van de Noorse natuur.

Erik Versluijs (Yuverta mbo Velp, Eco en wildlife, 2013; HVHL, Bos- en Natuurbeheer, 2018) is onze columnist in Noorwegen. Samen met Frank Heijmans uit Zweden deelt hij ervaringen en bevindingen.

In gesprek met de eerste opposent (digitaal aanwezig).

Geprint proefschrift.

Toespraak en felicitaties van mijn promotor Barbara Zimmermann.

Na de verdediging, met promotors en opposenten.

De nieuwe generatie grondstofwinners

Dekker wint bouwgrondstoffen, ontwikkelt landschappen en draagt bij aan maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie en energietransitie.

Meer weten?
Kijk op dekkergroep.nl

Assistent Teeltbegeleider
Startersfunctie - Fulltime - Enkhuizen

Wat ga je doen?
Als Assistent Teeltbegeleider bij Enza Zaden speel je een belangrijke rol in hoogwaardige zaadproductie voor onze Leafy-, open field- en Alliumgewassen. Je voert veldinspecties uit, monitort ziekten en raszuiverheid, registreert productiedata en ondersteunt verbeterinitiatieven met veldwerk, dataverzameling en analyse. Zo draag je direct bij aan het tijdig produceren van zaden met de juiste kwaliteit en hoeveelheid.

Wie ben jij?

- Je hebt MBO/HBO niveau of Associate degree, bij voorkeur in landbouw, teelt, plantkunde of een aanverwant vakgebied.
- Je hebt kennis van gewasmonitoring en productieprotocollen.
- Je hebt een praktische instelling, bent samenwerkingsgericht, nauwkeurig en in staat om gestructureerd met data te werken.
- Je bent bereid om nationaal te reizen en werken onder druk in het hoogseizoen onder wisselende weersomstandigheden.

Waar kom je te werken?
Enza Zaden is een internationaal familiebedrijf met meer dan 3.300 collega's die dagelijks werken aan groenterassen met een betere smaak, hogere opbrengsten en een sterke natuurlijke resistentie. Bij Enza Zaden krijg je verantwoordelijkheid, vertrouwen en volop kansen om te groeien.

Interesse? Scan de QR code of ga naar enzazaden.com/careers

Van der Tol integreert groen, biodiversiteit en klimaatadaptatie

Het spraakmakende project SPOT in Amsterdam is opgeleverd. Vijf studenten Tuin- en Landschapsinrichting van Hogeschool Van Hall Larenstein kregen eind mei de kans de opmerkelijke nieuwbouw te bezoeken, waarvoor Van der Tol de daktuinen heeft aangelegd en het ingenieuze watersysteem heeft ontworpen.

Casper Korteweg, projectmanager advies bij Van der Tol, leidde de studenten rond in het kader van de jaarlijkse bedrijvenbezoekdag van Hogeschool Van Hall Larenstein in Velp. 'Naast SPOT hebben we in Amsterdam ook Vertical, The George en Kavel O bezocht. Al deze projecten hebben een daktuin, maar ze zijn allemaal heel verschillend.' Aangezien Casper als afgestudeerde goed bekend is bij Larenstein, wordt hem jaarlijks gevraagd of hij een mooie bedrijvenbezoekdag kan verzorgen. 'Zelf heb ik ook ooit aan zo'n dag deelgenomen. Toen wist ik: dat is een mooi bedrijf, daar wil ik werken. Inmiddels ben ik er alweer tien jaar werkzaam.'

Toinne, Alex, Luuk, Iwan en Anastasia (niet op de foto) eind mei bij Van der Tol. Rechts: Iwan.

Leefbare groene omgeving

Van der Tol is dé specialist in duurzame groen- en waterprojecten voor de hoogstedelijke omgeving. Juist in de Randstad kan het hoveniersbedrijf vanuit haar Ecovis-advies bijdragen aan een groene, gezonde en leefbare omgeving voor heel veel mensen. Omdat ruimte er schaars is, worden alle denkbare vlakken in de gebouwde omgeving benut. Korteweg: 'Het integreren en laten groeien van groen op, aan of in een gebouw vergt specialistische kennis. Wij ondersteunen en ontzorgen bij de engineering van het groen en de watersystemen. Onze innovatieve oplossingen worden bovendien steeds vaker ingezet voor klimaatadaptatie.' SPOT is zo'n nieuwbouwproject. Groen, biodiversiteit en klimaatadaptatie zijn er volledig geïntegreerd. 'Op drie kavels – SPOT X, Y en Z – zijn in totaal acht woontorens gebouwd. Elk gebouw heeft daktuinen op verschillende niveaus. 'Op basis van het ontwerp van het landschapsarchitectenbureau hebben we de beplanting verfijnd. Onze daktuinexperts hebben uitgezocht welke soorten het beste passen bij de situatie op het dak en die geplant.'

Innovatieve waterbuffering

De regenwateropvang is losgekoppeld van het riool. Daarmee voldoet het project aan de hemelwaterverordening van de gemeente. Het water dat op de torens van SPOT X en Y valt wordt op het dek van de parkeergarage op maaiveldniveau verzameld en naar een bufferopslag in de kelder van liefst 525 kuub geleid. Daar wordt het water gezuiverd en vervolgens teruggeleid voor beregning van het daktuin groen. Bij SPOT Z is minder ruimte in de kelder, waardoor ook op het kelderdak regenwater wordt gebufferd. 'We hebben gekozen voor een waterdoorlatende gietvloer, waardoor het water rustig infiltreert naar de retentie-laag.' Op de gietvloer is het bestratingspatroon doorgevoerd van SPOT X en Y: rode klinkers met witte klinkerbelijning. 'Als je het geheel van bovenaf zou bekijken, zie je een mooi lijnenspel van groen, bestrating en woontorens.'

Speelplein voor alle leeftijden

Op het kelderdak van SPOT Z zijn plantenbakken en een groot speelplein. 'Het is openbare ruimte voor alle bewoners. Voor alle leeftijdsgroepen zijn er speelelementen, zoals een voetbalveld, een basketbalveld en een hinkelbaan voor jonge kinderen.'

Korteweg werkt vaker aan grote projecten, maar niet eerder heeft hij voor zoveel verschillende woontorens tegelijk de advisering voor het groen en het watersysteem kunnen verzorgen. 'Als adviseur ben ik vooral betrokken bij het voortraject van daktuinen en watersystemen. Als alles is uitgedacht en getekend, gaat het hele pakket naar ons team uitvoering. Uiteraard blijven er altijd vragen, op de achtergrond blijf ik tot het eind betrokken.'

Ook werken of stagelopen bij Van der Tol? Kijk op www.vandertolbv.nl/werken-bij

START ALS YOUNG PROFESSIONAL BIJ DE HEUS

Bij **De Heus** krijg je de ruimte om te groeien, **professioneel én persoonlijk**. Samen met andere starters ontdek je jouw talenten en bouw je aan je carrière.

Doe mee met **Young De Heus** voor kennissessies, excursies en gezelligheid of start, in overleg met je leidinggevende, met ons **NextGen-traject**. Altijd met begeleiding en kansen die bij jou passen.

Nieuwsgierig?
Kijk op www.de-heus.nl/over-ons/werken-bij-de-heus of scan de QR-code

Liever even bellen?
Neem contact op met Lucas (HR) via 06 27040711

VACATURE

SCAN MIJ!

‘We proberen de werelden van ecologie en economie te verbinden en te verweven’

Heb je het over biodiversiteit in het landelijk gebied, dan gaat het over flora en fauna die je wilt beschermen, behouden of versterken én over de boeren die van hun grond moeten leven. Onderzoek op het snijvlak van ecologie en economie vindt lector Martijn van der Heide razend interessant.

Sinds maart 2024 is hij lector Biodiversiteit in het landelijk gebied. Standplaats Leeuwarden. Daarnaast werkt Martijn van der Heide een dag in de week bij de Rijksuniversiteit Groningen. Voor Hogeschool Van Hall Larenstein in Velp is hij een ‘oude’ bekende. Van 2010 tot 2014 was hij al deeltijdlector Geïntegreerd natuur- en landschapsbeheer. Samen met twee andere deeltijdlectoren vormde hij het lectoraat. Hij vond het een mooie aanvulling op zijn werk bij het toch wat drogere, meer beleidsgerichte Landbouweconomisch Instituut (LEI) in Den Haag; tegenwoordig Wageningen Social & Economic Research.

Al was het lectoraat nog zo inspirerend, na vier jaar werd de situatie wat complex. Lectors moesten meer hun eigen broek gaan ophouden en projecten binnenhalen. Op zich was dat niet zo'n punt, maar het wrong met zijn onderzoek voor het LEI. 'Ik viste deels in dezelfde projectenvijver. Bovendien was het een onrustige tijd voor Hogeschool Van Hall Larenstein. Een deel van de school werd losgekoppeld van Wageningen UR. Daarnaast woonde ik in Leiden, niet bepaald dicht bij Velp'. Al die factoren samen leidden tot het besluit zijn werk bij HVHL niet te verlengen. Van der Heide ging volledig terug naar het LEI.

Kriebelen

Maar nu is hij terug, in Leeuwarden. Hoe is dat zo gekomen? 'Ik werkte bij het ministerie van landbouw. Na de verkiezingen van 2023 vroeg ik me af waar het met de nieuwe politieke wind naartoe zou gaan. Als ambtenaar moet je loyaal zijn aan de bewindsman of -vrouw. En juist op het moment dat de politieke wind naar mijn idee wat guurder werd, kwam de vacature voor

V.l.n.r.: Martijn van der Heide (lector), biologische boer Hans Kroodsmas en Imra Klein (projectmanager bij het lectoraat).

het lectoraat langs en het begon het weer te kriebelen.' In zijn laatste maanden bij het ministerie werkte hij aan een samenwerkingsovereenkomst met de vier groene hogescholen. En voor die klus kwam hij weer volop in aanraking met HVHL. Wat hij onder meer zo aantrekkelijk vindt zijn de jonge mensen aan wie hij zijn kennis kan overdragen. Omgekeerd steekt hij veel op van hoe studenten tegen onderwerpen aankijken en presentaties maken. 'Dat doen ze veel beter dan in mijn studietijd: vlotter en dynamischer. Ik krijg energie van situaties waarin ik ook zelf leer en gevoed word.'

Bij de keuze voor Leeuwarden hielp mee dat Van der Heide inmiddels in Kampen woonde; Den Haag was ver weg geworden. 'Bovendien wilde ik terug naar de inhoud, onderzoek kunnen doen in de praktijk. Je werkt met boeren die biodiversiteit willen

beschermen. Je weet waarvoor je het doet. Bij het ministerie is dat net wat anders. Je zit in de voorhoede van het beleid, in de kern van de besluitvorming, maar tegelijkertijd is het beleidsmatige en politieke werk soms best abstract.'

Twee onderzoekslijnen

Zijn interesse in platteland, biodiversiteit en landbouw komt vanuit zijn jeugd. Als jongen was hij gefascineerd door vogels en vogelde hij veel in de omgeving van Wijk bij Duurstede; hij wilde boswachter worden. 'Maar ja, dan ga je puberen en is vogels kijken ineens het sufste wat je kunt doen.' Tijdens zijn middelbare schooltijd werkte hij in zomervakanties in de fruitteelt, waar hij met het agrarische ondernemerschap kennismaaakte. Vander Heide koos voor de universitaire studie agrarische economie in Wageningen. 'Als ik nu opnieuw zou moeten kiezen, zou ik

De kenniskring Biodiversiteit in het landelijk gebied is eind mei op werkbezoek bij biologische boer Hans Kroodsmas, die zich op zijn bedrijf *Nije Fûgelsang* in Jannum volop inzet op de bescherming van weidevogels. Deelnemers kregen een kijkje in de keuken: hoe combineert hij een verdienmodel met het realiseren van ecologische doelstellingen? De kenniskring voert onder leiding van de lector, bijgestaan door de projectmanager, praktijkgericht onderzoek uit. De kenniskring bestaat uit onderzoekers en docent-onderzoekers, afstudeerders en stagiairs.

meer de groene kant van biologie, ecologie en biodiversiteit opgaan.' Hoe dan ook, in het lectoraat komen zijn opleiding, promotie en werkervaring in agrarisch ondernemerschap en zijn interesse voor ecologie mooi samen. Fascinerend vindt hij het hoe zijn lectoraat een brug kan slaan tussen de traditionele landbouw- en de ecologische opleidingen van HVHL. Het valt hem op dat medewerkers en studenten van de verschillende opleidingen, ook al zitten ze in een gebouw, elkaar soms amper kennen en tegenkomen. 'Als lectoraat proberen we de twee werelden te verbinden en te verweven. Dat doen we bijvoorbeeld op het thema weidevogels. Dat zouden we ook in discussies over de wolf moeten doen, zodat ecologen en de agrarische praktijk meer begrip voor elkaars standpunten kunnen krijgen. Er is niet één waarheid.'

Verbindende projecten

Wat betreft projecten die verbindend kunnen werken, is optimalisatie van kruidrijk grasland een mooi voor-

beeld. De uitdaging is dat boeren een goede opbrengst kunnen realiseren en dat weidevogels op het boerenland voldoende voedsel kunnen vinden. 'Hier komen de ecologische en sociaaleconomische wereld bij elkaar; het is een kosmos in het klein.' Het onderzoek naar predatoren (marters) in weidevogelgebieden vindt hij ook een mooi project. 'Het is zo gaaf om na veel inspanning marters in een val te hebben gelokt en ze te zenderen. Wat opvalt, is dat ze het landschap niet willekeurig gebruiken, maar bepaalde structuren, zoals randen en lijnvormige elementen vaker (of juist minder vaak) benutten. Dit soort inzichten biedt aanknopingspunten voor een andere inrichting van percelen. Door bijvoorbeeld de ligging en inrichting van slootkanten, perceelranden en dekking aan te passen, kan het landschap minder aantrekkelijk of minder toegankelijk worden voor predatoren.'

Friese identiteit

Behalve nieuwe kennis opdoen gaat het Van der Heide vooral om kennisdeling

en -verspreiding. Hoe doe je dat? Via rapporten, interactief, op hogescholen, bij de boeren zelf? En begint het al niet bij op basisscholen? Wat Van der Heide zo mooi vindt aan Friesland is dat leerlingen al op de basisschool over weidevogels leren. 'Ze bezoeken een boer waar ze de weidevogels kunnen zien en in groep 8 moeten ze vier weidevogels kunnen herkennen: kievit, grutto, tureluur en scholekster. Als je op die leeftijd zaadjes kunt planten, dan heb je er later alleen maar profijt van. Zoals in Friesland agrobiodiversiteit, met name weidevogels, wordt ervaren als onderdeel van hun cultuur en identiteit, kom ik nergens anders tegen.'

True pricing

Om boeren echt te interesseren voor biodiversiteit, moeten ze eraan kunnen verdienen. 'Agrarisch ondernemers zijn maar een kleine schakel in een grote keten. Alle schakels en ook overheid, consument, burger en recreant zullen moeten meewerken. Alleen dan kunnen boeren natuurvriendelijker werken en

Een ideale plas-drassituatie voor weidevogels als de grutto.

zorgdragen voor de biodiversiteit op het platteland. Voor consumenten hangt daar vanzelfsprekend een prijskaartje aan.' Voor een eerlijke beprijzing van landbouwproducten verkent het lectoraat de mogelijkheden van *true pricing*. Daarbij worden alle externe effecten van de

voedselproductie meegenomen. Het lectoraat streeft hierbij naar samenwerking met andere partijen, zoals de Rabobank. 'Niet voor niets willen we *true pricing* graag in het curriculum introduceren, zodat studenten ermee vertrouwd raken dat voor een eerlijke prijsvorming ook verborgen kosten en

baten - want die zijn er ook - in ogenschouw genomen moeten worden.' Hebben studenten interesse voor dit soort onderwerpen? 'Een terechte en actuele vraag', erkent Van der Heide. 'We merken dat de studentenaantallen voor de groene opleidingen, uitgezonderd Bos- en natuurbeheer in Velp, wat teruglopen. Deels komt dat door demografische ontwikkelingen, maar er is meer aan de hand. *Trouw* kopte op 27 maart: "Minder studenten kiezen voor klimaat en duurzaamheid". We leven in een merkwaardige tijd qua geopolitiek, waardoor de aandacht van jongeren verschuift. Ik hoop dat dat niet ten koste gaat van groene vraagstukken. Wat ik mijn studenten meegeef is dat onze leefomgeving de economische groei bepaalt. En niet andersom. Natuur is de basis waarmee we onze economische activiteiten kunnen vormgeven.'

TEKST RIA DUBBELDAM
FOTO'S HESTER POSTMA

Van afstudeerstage naar werken op bijzondere terreinen

Wat begon als een stage in het derde jaar van de opleiding Bos- en Natuurbeheer, groeide voor Veera Cornelissen uit tot een baan als junior beheerder én een afstudeeronderzoek. Bij het Rijksvastgoedbedrijf werkt ze in bijzondere natuurgebieden op defensierterreinen, waar natuurbeheer en maatschappelijke opgaven samenkomen.

Tijdens die stage werd ze begeleid door een beheerder van bos- en natuurterreinen op defensielocaties. Het klikte zo goed, dat ze de vraag kreeg om te blijven werken, terwijl ze nog een jaar studie voor zich had. Ze combineert haar werk inmiddels met het afronden van haar opleiding en haar afstudeeronderzoek. Daarmee heeft ze een vliegende start gemaakt van haar loopbaan in het natuurbeheer.

Wat ze zo leuk vindt aan werken bij het Rijksvastgoedbedrijf, is dat je in bijzondere gebieden komt. Het Rijksvastgoedbedrijf beheert onder andere natuurgebieden op defensierterreinen. Juist doordat deze gebieden niet vrij toegankelijk zijn, heeft de natuur er vaak veel ruimte gekregen. 'Er is op deze terreinen vaak veel meer natuur en biodiversiteit dan mensen denken. Doordat Defensie geen productiebossen voor houtproductie beheert, is er relatief veel ruimte voor

de natuur. Waar mogelijk wordt gekeken hoe het beheer kan bijdragen aan die natuurwaarden.'

Habitatverbetering vlinders

Daar draagt ze graag een steentje aan bij. Voor haar afstudeerstage heeft Veera voor militair vliegbasis Deelen bij Schaarsbergen onderzocht hoe Defensie de habitat voor vlinders kan verbeteren door de inrichting aan te passen. Ze richtte haar onderzoek op drie gidssoorten die representatief zijn voor meer soorten in dezelfde habitat en waar het in het algemeen in Nederland slecht mee gaat: zwartsprietdikkopje, grote parelmoervlinder en bosparelmoervlinder. 'Het zwartsprietdikkopje zie je nog wel vliegen, maar de vlinder holt achteruit door de manier waarop graslanden worden beheerd. De andere twee soorten zijn al best zeldzaam.'

De insteek van haar onderzoek was eerder om meer ruigten te creëren en die beter met elkaar te verbinden, zodat de vlinders een groter habitat krijgen. Halverwege ontdekte ze dat de problematiek breder is dan vergroting van het leefgebied. Het gaat ook om verbetering van de habitats op de vliegbasis zelf. Veera: 'Ik ben gaan kijken hoe je Deelen zo kunt inrichten dat de drie gidssoorten het beter krijgen, zonder dat dit het militair gebruik van de vliegbasis in de weg zit. Want dat staat natuurlijk voorop. Maar daarna komen toch snel de inspanningen voor de natuur.'

Ecologisch beheren

Veera studeert nu af op toegepaste ecologie, terwijl dat eerder niet zo voor de hand leek te liggen. Ze deed aquatische ecologie en hield zich bezig met ecologisch advies; meer onderzoekgericht dus.

Bosparelmoervlinder, een van de soorten van het onderzoek van Veera.

'Dat ik de beheerkant opga, klinkt weliswaar als iets totaal anders, maar dat is het niet. Ik zie veel mogelijkheden om de disciplines van de opleiding bos- en natuurbeheer te integreren. Het ecologisch onderzoek dat ik heb geleerd, past heel goed bij het ecologisch beheer waarmee ik bij het Rijksvastgoedbedrijf verder ga.' Voor Veera is duidelijk dat ze haar plek heeft gevonden bij het Rijksvastgoedbedrijf. 'Ik kan hier mijn kennis van ecologie combineren met praktisch beheer. Bovendien leer ik elke dag bij, omdat de natuur zich niet altijd houdt aan wat er in de boeken staat.'

Ben jij student Bos- en Natuurbeheer, Toegepaste Ecologie of een vergelijkbare opleiding? Het Rijksvastgoedbedrijf biedt mogelijkheden voor stages, afstudeeropdrachten en startersfuncties. Informeer naar de mogelijkheden via: postbus.rvb.stage@rijksoverheid.nl.

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

www.vandertolbv.nl

“Ontdek ons werk! Bekijk mijn verhaal én meer inspirerende interviews met collega’s op werkenbijnod.nl!”

Wij zijn Omgevingsdienst Groningen, Omgevingsdienst Drenthe en FUMO: de drie noordelijke omgevingsdiensten van Nederland. Wist je dat ons werk impact heeft op thema's die dagelijks in de krant staan? Bijvoorbeeld stikstof, energie, lucht en geluid. Thema's die belangrijk zijn voor een gezonde leefomgeving.

Bouw met ons mee aan een schoon en veilig Noord-Nederland! Er is altijd wel een functie die bij jou past door onze verschillende werkvelden. Geef bijvoorbeeld specialistisch advies over thema's als bodem en lucht, wordt toezichthouder en controleer of bedrijven aan de regels voldoen óf beoordeel vergunningsaanvragen.

Een baan met impact. Iets voor jou?
Kijk op werkenbijnod.nl.

Werken bij de Noordelijke Omgevingsdiensten. Voor een schoon en veilig Noord-Nederland.